

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

PhDr. Jan HOJEK

ŽIVOT JOSEFA PLOJHARA

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Michal Pehr

PRAHA 2006

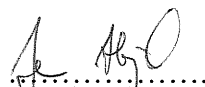
Poděkování vedoucímu diplomové práce.

Děkuji tímto vedoucímu mé bakalářské práce za jeho obětavou a zcela nezištnou pomoc při jejím vzniku.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a v seznamu literatury jsem uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

Ve Velké Chyšce dne 15. července 2006

PhDr. Jan Hojek

OBSAH

ÚVOD	4
1. PLOJHAROVO DĚTSTVÍ A MLÁDÍ	7
2. OBDOBÍ ZAČÁTKU DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY	9
3. PLOJHARŮV POBYT V KONCENTRAČNÍM TÁBOŘE V DACHAU	12
4. SITUACE V POVÁLEČNÉM ČESKOSLOVENSKU	17
5. VOLEBNÍ ROK 1946	19
6. JOSEF PLOJHAR A REGIONÁLNÍ POLITIKA	26
7. PLOJHAROVA POLITICKÁ ČINNOST PŘESAHUJÍCÍ REGIONÁLNÍ RÁMEC	29
8. ÚNOR 1948	32
9. PLOJHAROVA SUSPENZE	42
10. ČESTNÝ DOKTORÁT TEOLOGIE	49
11. K BŘEHŮM TICHÉHO OCEÁNU	52
12. UDÁLOSTI ROKU 1968	55
13. PLOJHAROVO ÚMRTÍ	58
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
KRÁTKÁ ANGLICKÁ ANOTACE	64
SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je rozporuplná postava Josefa Plojgara (2. 3. 1902 - 5. 11. 1981), která je v obecném povědomí nejvíce spojována s přechodem Československé strany lidové do faktického područí Komunistické strany Československa v období po únorovém mocenském převratu v roce 1948. Tento proces byl charakteristický razantním zúžením členské základny z přibližně půl miliónu na zhruba 20.000 straníků. Československá strana lidová se pod jeho vedením (zastával funkci jejího místopředsedy a po smrti poúnorového leadera Aloise Petra post jejího předsedy) stala zcela loajální oporou zločinného komunistického režimu v Československu.

Josef Plojgar bývá často vnímán jednostranně jako kněz, jenž se zpronevěřil svému poslání, prospěchář, kariérista, který se dal na politiku. Mnohdy je jeho nejvíce zdůrazňovanou stránkou záliba v alkoholu.

Záměrem této práce bylo vytvoření komplexnějšího obrazu osobnosti Josefa Plojgara, snaha o podchycení jeho myšlenkového vývoje. Stejně jako se Plojgarův život chronologicky neomezil jen na éru existence poválečného sovětského mocenského bloku, tak ani jeho veřejné a politické aktivity nelze zužovat na toto období. Zkušenosti z nacistických koncentračních táborů Dachau a Mauthausen, v nichž prožil prakticky celou válku, se nemohly neodrazit v jeho dalším životě. Z jeho politické činnosti v období po osvobození Československa, podchycené zejména četnými články ve stranickém tisku, je patrná jím proklamovaná snaha o rozvoj sociálně zaměřeného státu, ale také zdůrazňování nutnosti zachování demokracie a plurality politických stran. Tyto postoje i tehdejší Plojgarova rétorika ostře kontrastují s jeho činností v průběhu únorového převratu v roce 1948 a v době po něm.

Plojgarovy schopnosti, dobrý odhad situace a jeho pragmatismus dokládá i skutečnost, že po celých dvacet let setrval na postu ministra zdravotnictví (1948 - 1968), suverénně nejdéle ze všech ministrů „reformované“ Gottwaldovy vlády. Tento historický fakt je jen velmi těžko slučitelný s pojetím Plojgara jako alkoholika.

Plojgarova politická činnost se neomezovala jen na vedení Československé strany lidové a na výkon ministerského postu. Aktivně se angažoval při pokusech státní moci o přivedení římskokatolické církve do jejího područí. Jako zcela loajální ke komunistickému režimu byl vyslán na nejrůznější mezinárodní setkání, kde se podílel na vytváření lživého obrazu komunistického režimu v Československu, když zdůrazňoval jeho demokratičnost, mírumilovnost, zejména pak jeho úsilí o plnou svobodu vyznání.

Události roku 1968 rozhýbaly celou československou společnost a nemohly nemít dopad na politickou kariéru Josefa Plojgara. Oživení Československé strany lidové se odrazilo v odmítnutí její role coby „demokratické“ fasády komunistického režimu i v odmítnutí činnosti Josefa Plojgara, který byl odvolán ze stranické i z ministerské funkce. Přesto se Plojgar dokázal vrátit.

Charakteristický byl i Plojgarův konec, kdy zemřel v předvečer výročí bolševického převratu v Rusku, shodou okolností při cestě na recepci na sovětském velvyslanectví v Praze.

Plojgarovo životní působení mě zaujalo, jeho osud je naplněn celou řadou paradoxů. Plojgara jsem v práci popisoval jako oběť jedné diktatury a zároveň spolutvůrce druhé. Přestože byl knězem, stal se důsledným obhájcem a propagátorem ateistického a církvi nepřátelského režimu. Za jeho činy se mu dostalo na jedné straně jednoznačného odmítnutí od římskokatolické církve, na druhé straně získal mnohá ocenění od tehdy vládnoucí strany. Žil v době výrazného omezování občanských svobod, kdy se jen vyvoleným podařilo vycestovat do zahraničí, a přesto jezdil i do exotických

končin světa. Rok 1948, který se ukázal jako tragický mezník ve vývoji československého státu, byl obdobím jeho náhlého vzestupu. Rok 1968, spojovaný s nadějí většiny národa na zlidštění poměrů panujících ve společnosti, byl obdobím jeho pádu.

Jako stále aktuální vnímám problém zhodnocení spolupráce občanů s komunistickým režimem. Plojharova kolaborace byla zcela otevřená a zřejmá, naproti tomu aktivity mnohých byly skryté. Dle mého názoru stále chybí na jedné straně dostatek vůle k vypořádání se s minulostí z hlediska důsledného aspoň morálního odsouzení těch, kteří se na zločinném režimu aktivně podíleli, ale stejně tak pocitují jako nedostatečné docenění těch, kteří projevíli svou statečnost a vyjádřili svůj nesouhlas s panujícími poměry.

Menší prostor jsem ve své práci věnoval dětství a mládí Josefa Plojhara, které jsou náplní velké části bakalářské práce Antonína Šotoly, obhájené v roce 2004 na KTF UK, pod vedením PhDr. Petra Kubína, Ph.D. Kromě této bakalářské práce jsem se nesešel s jiným materiálem, který by se Plojharovi komplexněji věnoval.

Při práci byly využity dostupná literatura a publikované archivní materiály, velmi cenným zdrojem informací se stala rozsáhlá publikační činnost Plojhara, zejména pak jeho články ve stranickém tisku (převážně českobudějovický týdeník Nová doba).

Stranou jsem ponechal archivní materiály, které existují k Plojharově osobě. Jedná se především o fondy uložené v archivu KDU – ČSL, v archivu PSP ČR a o materiály uložené v Národním archivu, kde za pozornost ve vztahu k Josefu Plojharovi stojí především materiály komunistické provenience, včetně pozůstalostí komunistických funkcionářů (např. Klement Gottwald), a fondy tehdejších společenských institucí (Svaz československo - sovětského přátelství, Národní fronta, Ústřední akční výbor Národní fronty). Za pozornost by jistě stály i materiály církevní provenience (archivní fondy českobudějovického biskupství a pražského arcibiskupství).

Hlavním důvodem, proč jsem výše uvedené archivní materiály ponechal stranou, je skutečnost, že takto koncipované dílo by překročilo požadavky kladené na bakalářskou práci.

K lepšímu pochopení Plojharovy osobnosti snad může přispět následující výrok Karla Čapka:

**Ano, mnoho se změnilo, ale lidé zůstali stejní,
jenomže teď víme líp, kdo je kdo.**

Kdo je slušný, byl slušný vždycky.

Kdo byl věrný, je věrný i teď.

Kdo se točí s větrem, točil se s větrem i dřív.

Kdo myslí, že teď přišla jeho chvíle,

myslí vždycky jenom na sebe.

Nikdo se nestává přeběhlíkem,

kdo jím nebyl vždycky.

Kdo mění víru, neměl žádnou.

Člověka nepředěláš, jenom se ti vybarví.

(Karel Čapek, Lidové noviny 1938)

1. Plojharovo dětství a mládí

Josef Plojhar se narodil dne 2. března 1902 v českoněmecké rodině poštovního úředníka Jana Plojhara (1866 - 1932) a Františky Plojharové (1869 - 1950), rozené Labudra. Dívčí matčino jméno dokládá její německý původ. Byl nejstarším ze tří dětí. Jeho sestra Marie se narodila 7. července 1903 a bratr Jan 4. června 1907. Rodina žila v tehdy národnostně smíšených Českých Budějovicích. Jako mateřský jazyk však Josef Plojhar uváděl češtinu. Ve svých knihách a článcích se Plojhar o svém dětství prakticky nezmiňuje.

Po absolvování obecné školy studoval v letech 1913 - 1921 na Německém státním gymnáziu v Českých Budějovicích. Nejprve byla jako jeho mateřská řeč uváděna němčina, teprve od pátého ročníku (školní rok 1917/1918) byl evidován jako Čech.¹ Plojhar byl, alespoň z hlediska dosahovaného prospěchu, průměrným studentem. Z němčiny a z latiny byl na vysvědčeních většinou klasifikován stupněm dostatečně, z náboženství obvykle dobře a nejlepších výsledků dosahoval v češtině, z níž býval hodnocen velmi dobře.² Po absolvování gymnázia pokračoval v letech 1921 - 1925 ve studiích v biskupském semináři v Českých Budějovicích, kde byl veden jako německý bohoslovec.

Po dovršení seminárních studií přijal Josef Plojhar dne 5. července 1925 z rukou místního biskupa Šimona Bárty kněžské svěcení. Nejprve jako kněz působil v Písku, kde byl 1. srpna 1925 jmenován kaplanem, a o rok později byl jmenován prefektem ve studentském semináři v rámci Jirsíkova gymnázia v Českých Budějovicích.

Od roku 1928 působil jako kaplan v Českých Budějovicích při katedrále sv. Mikuláše. V průběhu svého působení v Českých Budějovicích se aktivně věnoval práci s mládeží. V roce 1931 byl pověřen řízením a vydáváním nově vzniklého Farního věstníku pro České Budějovice a okolní osady, který vycházel s měsíční periodicitou.

Josef Plojhar byl už během svého mládí a předválečného kněžského působení vnímán jako schopný řečník, který dokázal upoutat a získat pro své myšlenky posluchače, ať již při svých kázáních nebo při své práci s mládeží. Naopak jako Plojharovu slabinu vnímali jeho současníci už v této době jeho zálibu v alkoholu.

¹ Šotola, Antonín, P. Josef Plojhar život do roku 1946, Praha: KTF UK, vedoucí bakalářské práce Petr Kubín, 2004, s. 9

² Šotola, Antonín, P. Josef Plojhar život do roku 1946, Praha: KTF UK, vedoucí bakalářské práce Petr Kubín, 2004, s. 9

Dne 1. března 1939 se Josef Plojhar stal administrátorem ex currendo farnosti v Rudolfově. Také v národnostně smíšeném Rudolfově si získal Plojhar svými projevy oblibu.³ Tuto skutečnost dokládá i materiální podpora farníků z tohoto regionu jeho matce v době Plojharova věznění v nacistických koncentračních táborech.⁴

V Rudolfově byl Josef Plojhar dne 1. 9. 1939 zatčen gestapem, a to v rámci hromadného zatýkání osob v českých zemích, časově synchronizovaného s přepadením Polska hitlerovským Německem.

³ V knize J. Andrše a O. Tuleškova se můžeme dočíst: „Na svátek sv. Václava, 28. září 1939, sloužil Josef Plojhar v Rudolfově u Českých Budějovic slavnostní mši, na níž k davům věřících, zaplňujících nejen kostel, nýbrž i prostory před kostelem, pronesl vlastenecky zanícené kázání.“ (Andrš, Josef, Tuleškov, Ogňan, Pokrokové demokratické vlastenecké tradice ČSL, Praha: Vyšehrad, 1988, s. 110) Přestože v uvedený den na uvedeném místě Plojhar být, kvůli svému uvěznění nacisty, nemohl, jeho oblibu coby řečníka tato nepřesnost nezpochybňuje. V textu knihy přitom nejde o překlep, protože výše uvedená pasáž knihy pochází z kapitoly “Členové ČSL v počátcích domácího občanského odboje“, která se věnuje událostem po obsazení českých zemí Němci.

⁴ Šotola, Antonín, P. Josef Plojhar život do roku 1946, Praha: KTF UK, vedoucí bakalářské práce Petr Kubín, 2004, s. 18

2. Období začátku druhé světové války

Dne 15. 3. 1939 byla německou armádou obsazena Mnichovskou smlouvou okleštěná Československá republika. Následující den byl na Němci okupovaném území vyhlášen tzv. Protektorát Čechy a Morava. Pro označení nového státního útvaru byl vybrán termín, který se běžně používal pro kulturně, politicky a hospodářsky zaostalé oblasti, ovládané jinými státy. Toto bylo pouze předznamenáním snahy nacistického Německa o likvidaci vysoké a historicky hluboko zakořeněné kultury a vzdělanosti českého národa. Na počátku této snahy stála likvidace společenských elit.

Už před samotným vypuknutím druhé světové války docházelo k perzekucím obyvatelstva v českých zemích. Například český kněz Josef Klouček, děkan z Kladna, byl deportován do koncentračního tábora v Dachau již 16. června 1939, ale po krátké době byl propuštěn na svobodu.⁵

V plné míře se však snaha okupantů o umlčení představitelů českého národa mohla projevit až po vypuknutí světové války, kdy se pozornost světové a zejména evropské veřejnosti soustředila na nastávající vojenský konflikt. Při tzv. protektorátní akci⁶ 1. září 1939, v den vstupu německých armád na polskou půdu, došlo k hromadnému zatýkání osob, mezi nimi i mnohých kněží. Někteří z nich byly po týdnu propuštěni ze Štěpánova u Olomouce a z brněnského Špilberku. Část kněží však byla záhy odvezena do koncentračního tábora v Dachau. Další menší skupina duchovních pak odjela s druhým velkým transportem Čechů do koncentračního tábora v Buchenwaldu. Většina českých kněží se za celou dobu svého věznění v koncentračních táborech nedověděla důvod svého zatčení. Když se snažili vyzkoumat důvody internace, obvykle v příslušných kartotéčních lístcích nacházeli jen stručnou poznámku „Němcům nepřátelský“.⁷

Z českobudějovické diecéze byli v souvislosti s výše uvedenou tzv. protektorátní akci zatčeni vikář Dobrodinský z Trhových Svin, františkán Spurný

⁵ Hoffmann, Bedřich, *A kdo vás zabije... život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*, Přerov: Společenské podniky, 1946, s. 14 - 15

⁶ Označení této akce německými okupanty bylo „Albrecht der Erste“, ve dnech 1. a 2. září 1939 bylo v českých zemích zatčeno na 2000 obyvatel.

⁷ Hoffmann, Bedřich, *A kdo vás zabije... život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*, Přerov: Společenské podniky, 1946, s. 15

z Jindřichova Hradce, československý duchovní Vyšohlid z Klatov a Josef Plojhar z Rudolfova.⁸

Josef Plojhar nic konkrétního o příčinách zatčení a internace, stejně jako většina ostatních uvězněných, nezjistil. Sedm dní po svém zatčení přijel do koncentračního tábora Buchenwald.

Koncentrační tábor Buchenwald byl zřízen na vrchu Ettersberg, dvanáct kilometrů severně od durynského města Výmar směrem na Erfurt, v roce 1937.⁹ Za osm let jeho existence v něm bylo vězněno na 238.000 lidí, z nichž 56.000 zdejší pobyt nepřežilo.¹⁰ Původně nesl označení „Ettersberg“, ale vzhledem ke spojení stejnojmenného tamějšího zámku s působením Johana Wolfganga Goetha, bylo ještě v roce 1937 zvoleno označení Buchenwald.¹¹

Podobně jako v jiných koncentračních táborech bylo i v Buchenwaldu několik kategorií vězňů. Tzv. zločinci z povolání byli na svém oblečení označeni zelenými trojúhelníky, kategorie „práce se štítících“ nosila na oděvu černé trojúhelníky. Političtí vězni, včetně Josefa Plojhara, nosili červené trojúhelníky a židé žluté hvězdy.¹²

O poměrech v koncentračním táboře v Buchenwaldu a o fungování jeho samosprávy na začátku války Josef Plojhar píše:

„Co znamenaly změny ve vedení samosprávy, to pocítili i první čeští vězni, kteří přišli do Buchenwaldu. Když nás 7. září 1939 přivedli do bloku 34, promluvil k nám německý komunista Erich Reschke, nejstarší bloku. Právě tak jsem nemohl nikdy zapomenout na slova komunisty Karl Barthela, kterými nás uvítal. Řekl tehdy: ‚Život v táboře je těžký, ano, často velmi těžký. Mnozí už mezitím ztratili nervy a nejsou mezi námi. Buchenwald vyžaduje pevné, velmi pevné nervy. Vaším úkolem musí být, abyste solidaritou s námi, německými antifašisty, vytvářeli podmínky, aby žádný z nás nepadl cestou. To, co prožíváme nyní, nezůstane navždy. Až udeří hodina našeho osvobození, bude vás váš národ potřebovat k výstavbě krásnějšího života.‘ To jsou slova německého

⁸ Hoffmann, Bedřich, *A kdo vás zabije... život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*, Přerov: Společenské podniky 1946, s. 244

⁹ *Buchenwald varuje/Dokumenty, vzpomínky, svědectví*, Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964, s. 92

¹⁰ *Buchenwald varuje/Dokumenty, vzpomínky, svědectví*, Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964, s. 20

¹¹ Plojhar, Josef, *Výmar - Buchenwald*, Praha: Vyšehrad, 1974, s. 110

¹² Plojhar, Josef, *Výmar - Buchenwald*, Praha: Vyšehrad, 1974, s. 125 - 127

komunisty, která pronesl ke zcela neznámým lidem na začátku druhé světové války za ostatními dráty koncentračního tábora. “¹³

O tom, jaké si Josef Plojhar v koncentračním táboře v Buchenwaldě plnil pracovní povinnosti, se ve své knize věnované Buchenwaldu nerozepisuje. Jedinou zmínkou, jež se týká jeho pracovní náplně v tomto koncentračním táboře, je následující pasáž:

„Zpočátku tedy převládala práce ve stavebních komandech. Jedno pracovní komando chodilo na práci do kamenolomu. Sám jsem se při práci v kamenolomu přesvědčil, že toto zařízení patřilo k nejtěžším údělům, které mohly vězně v Buchenwaldu potkat. Právě v lomu esesáci ubili značný počet vězňů, anebo je zastřelili při údajném pokusu o útěk. Jiná komanda odcházela kácet stromy, provádět výkopy pro kladení různých potrubí, stavět lešení, zdít, pracovat na silnicích atd. Ke zvlášť vyčerpávajícím činnostem patřila práce v povoznickém komandu. Deset až dvanáct mužů bylo zapraženo do valníku s nákladem. “¹⁴

Ani o ostatních spoluvězních v Buchenwaldě se Plojhar téměř nezmiňuje. Jednou z mála výjimek je vzpomínka na dr. Petra Zenkla:

„Pamatuji si dobře ještě dnes na snahy dr. Petra Zenkla¹⁵ v koncentračním táboře Buchenwald, kde se pokoušel slepit jednotný blok nekomunistických stran k provádění politiky proti komunistům a Sovětskému svazu v poválečném Československu, přirozeně pod vedením národních socialistů. “¹⁶

¹³ Plojhar, Josef, *Výmar - Buchenwald*, Praha: Vyšehrad, 1974, s. 142 - 143, uvedená informace je o to překvapivější, že v koncentračních táborech byli jako političtí vězni umístěni i čeští fašisté - např. stoupenci Vlajky, Národní obce fašistické apod.

¹⁴ Plojhar, Josef, *Výmar - Buchenwald*, Praha: Vyšehrad, Praha 1974, s. 130 - 131

¹⁵ PhDr. Petr Zenkl (13. 6. 1884 v Táboře - 2. 11. 1975 ve Washingtonu). Na FF UK vystudoval filologii. Od mládí byl aktivní v Československé straně národněsocialistické, před válkou se stal jejím místopředsedou. V letech 1937 - 1939 byl pražským primátorem a tuto funkci vykonával i v letech 1945 - 1946. Po volbách v květnu 1946 se stal náměstkem předsedy vlády K. Gottwalda. Jako přední odpůrce komunistické diktatury volil po únorovém převratu odchod do exilu v USA, kde také později umírá.

¹⁶ Plojhar, Josef, *Vítězný únor a Čs. strana lidová*, Praha: Lidová demokracie, 1958, s. 29

3. Plojharův pobyt v koncentračním táboře Dachau

Dne 23. května 1942 přijel do Dachau transport českých kněží z Buchenwaldu, mezi nimi byl i vězeň číslo 30192, Josef Plojhar. Po čtrnáctidenní karanténě byli ti to duchovní rozděleni na oddělení bloku 30, mimo čtyř (včetně Josefa Plojhara), kteří se dostali na německý blok 26.¹⁷

Koncentrační tábor Dachau byl zřízen rozkazem reichsführera SS dne 22. března 1933, nedaleko stejnojmenné obce asi 15 kilometrů severozápadně od Mnichova. Přestože nebyl chronologicky prvním koncentračním táborem v Německu (dříve zřízeny např. koncentrační tábory Nohra, Lugan, Plaue, Hohenstein, Königstein – Heuberg, Oranienburg), stal se táborem vzorovým.¹⁸

Areál koncentračního tábora v Dachau byl umístěn v zalesněné močálovité krajině, vlevo od silnice k Schleisheimu. Před první světovou válkou v těch místech bývala hospoda, kam chodívali obyvatelé z asi tři kilometry vzdálené obce Dachau na nedělní výlety. V roce 1916 zde byla postavena muniční továrna včetně potřebného zázemí pro 8.000 dělníků. Po skončení války byla výroba v továrně omezena a v roce 1920, na základě mírových smluv, zcela zastavena. Areál byl obklopen vysokou zdí, a tak se i přes svůj dezolátní stav jevil jako vhodné místo pro zřízení koncentračního tábora. Před samotným zahájením provozu koncentračního tábora uspořádal dne 20. března 1933 Himmler tiskovou konferenci, z níž následně místní tisk přinesl informaci o tom, že zde bude otevřen první koncentrační tábor s kapacitou 5.000 lidí pro komunistické, případně odborářské a sociálnědemokratické funkcionáře, protože jejich ponecháním v sousedních věznicích není možno trvale zatěžovat státní aparát a na svobodu je nelze pustit, aby znovu nelhali a nevyvolávali neklid.¹⁹

V průběhu existence koncentračního tábora v Dachau došlo k soustředění vězněných kněží právě v tomto táboře. Ve třicátých letech přicházeli do Dachau duchovní jen ojediněle a krátkodobě. Ve větším měřítku tam byli deportováni teprve rakouští kněží. Dne 15. června 1938 byla pětice rakouských duchovních soustředěna na trestný blok a pracovala ve šterkovně. Do konce roku 1938 se tato skupina kněží

¹⁷ Hoffmann, Bedřich, *A kdo vás zabije... život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*, Přerov: Společenské podniky, 1946, s. 247 a 335

¹⁸ Zámečník, Stanislav, *To bylo Dachau*, Praha a Litomyšl: Paseka 2003, s. 17 - 18, Kroupa Vladislav, *Koncentrační tábory třetí říše/ Dachau, Mauthausen*, Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1986, s. 5 a 11

¹⁹ Zámečník, Stanislav, *To bylo Dachau*, Praha a Litomyšl: Paseka, 2003, s. 17 - 18

rozrostla na čtrnáct a v průběhu roku 1939 bylo v táboře umístěno dalších osm rakouských, první tři němečtí a na dvacet českých kněží.²⁰

Po vypuknutí druhé světové války v září 1939 začali nacisté tvrdě postupovat proti duchovním v obsazených zemích i v Říši. Charakter likvidačního tažení měl zásah proti polským duchovním, kteří byli právem vnímáni jako velmi vlivná vedoucí složka národa. Polští kněží byli bez jakéhokoli zdůvodňování zatýkáni a deportováni do koncentračních táborů. Toto hromadné zatýkáni a kruté zacházení vyvolalo intervence Vatikánu i německých biskupů. Jejich odporem byli nacisté donuceni k dílčím ústupkům. V Buchenwaldu vydali kněžům jejich breviáře i růžence a přestali je používat na těžkou práci. V Sachsenhausenu jim také dovolili zřízení kaple.

Koncem roku 1940 začali být kněží ze všech koncentračních táborů soustředováni v Dachau. V průběhu prosince tohoto roku s nimi přijely transporty ze Sachsenhausenu, z Buchenwaldu a z Osvětimi. Vrátili se také ti, kteří byli v srpnu 1940 odvezeni do Gusenu. Do konce roku 1940 bylo do Dachau deportováno 1.007 kněží a do konce války 2.720. Byli to lidé dvaceti národností, z nichž většinu tvořili Poláci (1870), počtem následovali Němci (447), Francouzi (156) a Češi (109).²¹

Duchovní byli soustředěni na blocích č. 26, 28 a 30, nejprve pohromadě bez rozdílu národností. V této době pracovali v rámci tábora, při roznášení várníc s jídlem, při uklízení sněhu, při dopravě uhlí na jednotlivé ubikace atd. Počátkem roku 1941 byla na bloku č. 26 zřízena kaple, do níž měli přístup pouze duchovní, první mše se zde konala zřejmě 20. ledna 1941. Čas na mši byl omezen na třicet minut, což bylo dozorcem hlídáno.²²

Od 11. dubna 1941 dostávali kněží více chleba a lepší jídlo (např. na druhou snídani čtvrt litru kakaa, denně také čtvrt litru mešního vína a osminu litru piva). Tyto výhody byly v září 1941 zrušeny. Část privilegií (návštěvy kaple a pracovní úlevy) byla ponechána pouze německým duchovním, kteří byli soustředěni na blok č. 26, a ostatním byl styk s nimi přísně zakázán.²³ O zacházení s českými a polskými duchovními svědčí to, že ještě v listopadu 1941 měli pouze letní šaty, neměli žádné teplé prádlo, byli bez čepic a bez pláštěů, obuti v pantoflích na bosých nohách.²⁴

²⁰ Zámečník, Stanislav, *To bylo Dachau*, Praha a Litomyšl: Paseka, 2003, s. 134

²¹ Zámečník, Stanislav, *To bylo Dachau*, Praha a Litomyšl: Paseka, 2003, s. 139

²² Zámečník, Stanislav, *To bylo Dachau*, Praha a Litomyšl: Paseka, 2003, s. 140

²³ Zámečník, Stanislav, *To bylo Dachau*, Praha a Litomyšl: Paseka, 2003, s. 141 - 143

²⁴ Faltus, Emanuel, *Almanach Dachau*, Praha: Nakladatelství SOPVP – Calve, 1946, s. 19

V koncentračním táboře v Dachau využil Plojhar svých lingvistických znalostí a zapojil se do činnosti překladatelského oddělení. Už v koncentračním táboře v Buchenwaldu se vězňům podařilo od velitelství tábora získat povolení se zasláním učebnic němčiny, angličtiny, italštiny a francouzštiny. Plojhar si tehdy velmi dobře osvojil francouzštinu.²⁵ Během svého uvěznění v koncentračních táborech se Plojhar naučil i anglickému a ruskému jazyku. Hlavním oporou překladatelského oddělení v Dachau byl profesor filozofie František Němec. Do němčiny byly překládány vědecké spisy, zejména z oblasti přírodních věd. Kromě již zmiňovaného Josefa Plojgara a prof. Němce se na práci tohoto oddělení podíleli i kněží Čáp a Zlámal. Pomocí slovníků překládali díla z ruštiny, angličtiny, francouzštiny, holandštiny, maďarštiny, finštiny, litevštiny, dánštiny, švédštiny a latiny.²⁶

Na Boží hod vánoční roku 1944 se českým duchovním podařilo dosáhnout, že byla sloužena mše svatá určená výhradně Čechům. Toto bylo ojedinělé privilegium, duchovní z jiných zemí nic takového neprosadili. Bohoslužba se konala i navzdory tyfové epidemii v táboře. Mše se zúčastnilo přes sto českých katolíků, duchovních i jimi vybraných laiků, kteří zcela naplnili tamější kapli. Mši svatou sloužil právě Josef Plojhar, kterému ministrovala dvojice bohoslovců Láb a Čech. Přítomní se modlili potichu. Při svatém přijímání zazpíval čtyřhlasý sbor českých kněží za dirigování profesora Černého koledy „Nesem vám noviny“ a „Chtíc, aby spal“. Po mši svaté se Plojhar u oltáře modlil za domov, za vlast a za všechny vzdálené doma. Mnohým prý jeho promluva vehnala slzy do očí. Po jeho promluvě zpívali všichni „Narodil se Kristus Pán“.²⁷

Plojharovo postavení v Dachau dokládají i události posledních válečných dnů, kdy 26. dubna 1945 začala evakuace tábora. S evakuačním transportem odešel i vedoucí bloku 26 Maashener, na jehož místo byl dosazen právě Plojhar.²⁸

Dne 29. dubna 1945 zhruba v 17.30 hod. byl koncentrační tábor Dachau osvobozen americkou armádou. V době války bylo v Dachau uvězněno na 3.600 Čechů a Slováků, z nichž 1.399 prokazatelně zahynulo. Příchodu Američanů se v Dachau a jeho pobočkách dočkalo na 1974 Čechů a kolem 240 Slováků.

²⁵ Vzpomínka na Buchenwald, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 6 z 6. 2. 1946, s. 2

²⁶ Faltus, Emanuel, *Almanach Dachau*, Praha: SOPVP-Calve, 1946, s. 19 a Hoffmann Bedřich, *A kdo vás zabije...* život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech, Přerov: Společenské podniky, 1946, s.249 - 250

²⁷ Hoffmann, Bedřich, *A kdo vás zabije... život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*, Přerov: Společenské podniky, 1946, s. 296 - 300

²⁸ Hoffmann, Bedřich, *A kdo vás zabije... život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*, Přerov: Společenské podniky, 1946, s. 303

Osvobození americkou armádou však pro vězně neznamenal okamžité propuštění z Dachau. Generálem Eisenhowerem byla vyhlášena nad celým táborem, z důvodu epidemie skvrnitého tyfu, karanténa. Zpočátku nastaly velké obtíže se zásobováním tábora, které přetrvávaly dva až tři týdny. Problém představovala i náhlá změna stravy, kdy většina vězňů měla zažívací potíže při konzumaci konzerv a keksů, které tvořily jejich jedinou potravu v prvních týdnech po osvobození. Teprve se zdravotnickou pomocí spojenců se podařilo po polovině května roku 1945 zvítězit i nad epidemií skvrnitého tyfu, která v táboře postihla na 40.000 lidí, z nichž více než polovina na její následky zemřela.²⁹

Na návrat do vlasti museli tedy českoslovenští vězňové čekat ještě téměř celý měsíc, přesto byli jedněmi z prvních, kteří z tábora nastoupili cestu domů. Vraceli se ve třech etapách v průběhu třetí květnové dekády roku 1945, a to v kolonách nákladních automobilů americké armády, které je odvezly na území osvobozené vlasti. Zbytek Čechů a Slováků, kteří se zotavovali z epidemie skvrnitého tyfu, pak odjel s odstupem dvou a tří týdnů. Před odjezdem byli osvobození vězni podrobeni dezinfekci, vybaveni potřebným oblečením a stravou na cestu. Dále obdrželi pokyny k průběhu nástupu a samotného transportu.³⁰

Ještě před návratem do vlasti oslavovali osvobození vězňové koncentračního tábora v Dachau první máj. Před řečnickou tribunou vlály vedle vlajky československé i sovětská, polská a jihoslovanská. Slavnosti se zúčastnilo na 1.500 Čechů a Slováků i zástupci jiných národů. Slavnostní akt byl zahájen sborovým zpěvem československé státní hymny a projevem předsedy československého národního výboru v Dachau MUDr. Františka Bláhy. Následně promluvili pplk. Toscani, po něm Plojhar a poslanci G. Kliment a L. Kopřiva. Ze slavnosti, která byla zakončena chorálem „Kdož jste boží bojovníci“ byl do vlasti odeslán pozdravný telegram československé vládě.³¹

Josef Plojhar pronesl následující slova:

„V minulých letech byly oslavy 1. máje především výkřikem sociálně slabých a utlačovaných, zatím co dnešní První máj oslavujeme zde všichni, bez rozdílu společenského, bez rozdílu politického. Zatím co doma ve vlasti vyvrcholuje boj proti nacistickým uchvatitelům a blíží se k vítěznému konci, manifestujeme my zde za lepší

²⁹ Bláha, František, *Medicina na scestí*, Praha: Orbis, 1946, s. 212

³⁰ Kroupa, Vladislav, *Koncentrační tábory třetí říše/ Dachau, Mauthausen*, Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1946, s. 17 - 22

³¹ 1. květen – symbol solidarity všech pracujících, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 18 z 1. 5. 1946, s. 1

život lidstva. Po všem, co jsme prožili, je nám jasné, že my všichni, bez rozdílu politického přesvědčení, musíme tvořit jeden celek. Tuto myšlenku sjednocení národa musíme přenést i do vlasti, neboť jsou tři věci, které nás především spojují: společné utrpení národa v posledních šesti letech, naše znovudobytá samostatnost a konečně opravdové bratrství, které se už nikdy nedá rozvracet malichernostmi.

Zkušenosti a utrpení minulých let nás přesvědčují, že nerozborná jednota celého národa je naprosto nutná. Jen ten národ se v budoucnosti udrží a bude vzkvétat, který zachová svou jednotu a nebude tříštit své síly v malicherných bojích. Máme sice přátele, ale především musíme spoléhat sami na sebe. K jednotě národa zavazuje nás i prolitá krev přečetných obětí fašistického režimu, muka popravených, slzy pozůstalých a všechna bída a utrpení, jimž byl vystaven náš lid. Utrpení minulých let musí nás konečně přesvědčit o nutnosti nerozborné jednoty celého národa. Jak směšné byly rozdíly, jež nás kdysi rozdělovaly. Různost mínění a názorů je pochopitelná, ale tato různost, jako krásná kytice rozmanitých barev, musí být nádherným celkem národní jednoty. To vše nás všechny zavazuje k spolupráci na vybudování nové, svobodné, demokratické a sociálně spravedlivé republiky, ve které by národ jako celek rozhodoval. Chceme republiku sociálně spravedlivou, chceme, aby existence každé rodiny byla sociálně zabezpečena, aby se každý mohl účastnit kulturního života, aby měl zajištěno právo na práci a aby u nás vládla kulturní svoboda a tolerance. Zájmy jedinců nesmějí již převyšovat zájmy celku, zájmy národa a prospěch lidu.

Nastává nová éra. Evropa bude vedena Slovany, kteří jí dají také svůj slovanský a sociálněpolitický ráz. Kdyby někdo v budoucnosti chtěl tříštit naši národní jednotu, pak my, kteří jsme prošli utrpením dachauského pekla, musíme se postavit proti tomu. My, kteří vycházíme z koncentračních táborů, musíme být apoštoly celonárodní jednoty. Vystoupíme vždy a všude proti každému, kdo by chtěl národ jakýmkoli způsobem rozbít. Hlásíme se k práci pro novou Evropu a nový světový řád ve smyslu ideálů našeho velkého spojence a vítěze této války – Sovětského svazu, Ameriky a Anglie.“³²

³² 1. květen – symbol solidarity všech pracujících, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 18 z 1. 5. 1946, s. 1; Není bez zajímavosti, že ve své publikační činnosti po únoru 1948 Plojhar tento projev opakovaně citoval, avšak s jednou podstatnou změnou, která se týkala jeho zakončení. Přestože byl koncentrační tábor v Dachau osvobozen americkou armádou, Plojharovo aktualizované zakončení znělo: „Hlásíme se k práci pro novou Evropu a nový světový řád ve smyslu ideálů našeho velkého spojence a vítěze této války – Sovětského svazu.“; ve svých člancích z poúnorového období Plojhar už rovněž nezmiňuje, že by kromě něj mluvil při uvedené příležitosti někdo jiný.

(srov. Plojhar Josef, *Vítězný únor a Čs. strana lidová*, Praha: Lidová demokracie, 1958, s. 46-47 nebo *Společná cesta – jeden cíl*/sborník projevů a článků předsedy Československé strany lidové a ministra zdravotnictví Dr. J. Plojhara, Praha: Lidová demokracie, 1963, s. 48)

4. Situace v poválečném Československu

Na situaci v osvobozeném Československu měla klíčový vliv zahraničně politická orientace reprezentace našeho státu na Sovětský svaz. Po vstupu do války uznal Sovětský svaz československou exilovou vládu v Londýně a také Edvarda Beneše jako hlavu státu, současně odmítl Mnichov se všemi důsledky, tehdy uznal ČSR v předmnichovských hranicích. Na exilové kruhy rovněž působily zprávy domácího odboje o rostoucím rusofilství obyvatel. To vše způsobilo, že došlo k podpisu československo – sovětské smlouvy o přátelství a poválečné spolupráci ze dne 12. prosince 1943. Československo se tak stalo prvním státem střední Evropy, který podepsal se SSSR po jeho vstupu do války podobnou smlouvu. Obhájci této smlouvy (Beneš, Ripka, Masaryk) ji prezentovali jako důkaz sovětského nevměšování a potvrzení nezávislosti ČSR. Benešovým zájmem rozhodně nebyla bolševizace našeho území. Podléhal však iluzi o pokračující demokratizaci sovětské moci a nacionalizaci sovětské zahraniční politiky, v sovětském postoji viděl i záruku důsledného zúčtování s německou a maďarskou menšinou. Již v červnu 1942 získal od Molotovova sovětský souhlas s principem odsunu Němců. Molotov tehdy prohlásil, že rozlišování na hitlerovce a ostatní Němce je jen propagandou.³³ Benešovi se podařilo pro myšlenku odsunu německé menšiny získat i Churchilla a Rosevelta. Postupimská konference toto stanovisko potvrdila.

Dne 4. dubna 1945 jmenoval prezident Beneš v Košicích vládu Národní fronty, která sdružovala všechny politické směry, jež se podílely na osvobození vlasti. V jejím čele stál komunistům nakloněný sociální demokrat Zdeněk Fierlinger. Vliv komunistů byl posílen tím, že byli ve vládě zastoupeni třemi stranickými reprezentanty za české země a dalším třemi za Slovensko. Mimo to získali silová ministerstva (vnitro a informace) a navíc byl do vlády jmenován i nestraník, generál Svoboda, jehož blízkost ke komunistům byla zřejmá.

Jednou z politických stran, která se stala součástí nového politického systému, byla Československá strana lidová. Lidovci v nové vládě obsadili, stejně jako zástupci ostatních povolených nekomunistických stran, tři křesla. Předseda strany monsignore Jan Šrámek byl jmenován náměstkem předsedy vlády, monsignore František Hála

³³ Kaplan, Karel, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha: Panorama, 1990, s. 17

obsadil ministerstvo pošt a právník prof. Dr. Adolf Procházka se stal ministrem zdravotnictví.³⁴

Členem této strany byl i Josef Plojhar. Jako katolický kněz k ní měl ideově nejbližší. Před Josefem Plojharem se otevíraly nové možnosti, byl schopný řečník, navíc opředen gloriolou mučedníka z koncentračního tábora, a to vše dokázal ve své politické kariéře využít. Jeho kvalit si bylo vědomo i samotné stranické vedení, a tak se brzy dočkal povýšení.

Dne 25. srpna 1945 byl vydán ústavní dekret prezidenta republiky (č. 47/1945 Sb.) o volbě Prozatímního národního shromáždění a na jeho základě vládní nařízení z téhož dne (č. 48/1945 Sb.) o volbě do tohoto orgánu. Jedním z nových poslanců se stal z rozhodnutí lidoveckého stranického vedení Josef Plojhar.

Volby do Prozatímního národního shromáždění proběhly nepřímo. Dne 30. září 1945 se konaly v sídlech českých a moravskoslezských okresů schůze volitelů, na nichž byli voleny okresní národní výbory. Současně byli zvoleni delegáti na zemské sjezdy okresních národních výborů. Tyto zemské sjezdy se sešly 14. října 1945 v Praze a v Brně. Zvoleno bylo 300 poslanců, v českých zemích 200 a na Slovensku 100. V českých zemích byla podána společná kandidátní listina Národní fronty. Čtyři povolené politické strany³⁵ si mezi sebou rozdělily po čtyřiceti mandátech a zbývající křesla obsadili představitelé významných složek veřejného života. Za jihočeskou lidovou stranu byli zvoleni Josef Plojhar³⁶ a Alois Soukup. U příležitosti první ustavující schůze, která se konala 28. října 1945 v Rudolfinu, složil spolu s ostatními poslanci slavnostní slib věrnosti Československé republice. Následně se zapojil do výkonu svého mandátu, byl jmenován členem kulturního výboru a členem výboru informací.

³⁴ Daněk, Břetislav, *Československá strana lidová, její krize a obroda*, Praha: Vyšehrad, 1990, s. 14 - 15

³⁵ Komunistická strana Československa, Československá strana národně sociální, Československá sociální demokracie a Československá strana lidová.

³⁶ Plojhar se po svém návratu z koncentračního tábora zapojil do činnosti Československého národního výboru v Českých Budějovicích, přičemž byl zvolen jeho místopředsedou. Dne 24. srpna 1945 byl zvolen předsedou místní rolnické komise, jejíž úlohou bylo přidělování konfiskovaného majetku žadatelům. 7. listopadu 1945 byl zřízen referát chudinský, patronátní a zdravotní, jehož referentem se stal Plojhar. (viz Šotola, Antonín, *P. Josef Plojhar život do roku 1946*, Praha KTF UK, vedoucí bakalářské práce Petr Kubín, 2004, s. 32 - 34)

5. Volební rok 1946

Rok 1946 byl z hlediska politické situace v poválečném Československu především rokem volebním. Politické orgány, sestavené na základě dohod příslušných reprezentantů obnoveného československého státu o poválečném uspořádání, měly být nahrazeny orgány vzešlymi z výsledků všeobecných voleb. V květnových parlamentních volbách se utkaly politické strany, které vytvořily a tvořily systém Národní fronty.

Již na začátku roku Plojhar ve stranickém tisku psal:

„Skutečnost, že je dnes čsl. strana lidová jednou ze stran Národní fronty, není nahodilá, ale vyplynula z budovatelského a vždy zdravě státotvorného charakteru strany. V tomto směru máme svoji dobrou a pevnou tradici. Vzpomeňme jen toho, kterak Šrámkova politika před válkou byla opravdovým tmelem našeho politického života, kterak pevné a věrné stanovisko lidové strany podstatně upevnilo jedinou správnou naši státnickou linii, vyjádřenou jmény Masaryk – Beneš. A v době války osvědčili naši čelní pracovníci – ministři Šrámek, Hála, Procházka a celá řada dalších, že integrita, svoboda a samostatnost československého státu jest prvním a základním bodem programu strany, kterou zastupují.“³⁷

Dne 26. ledna 1946 proběhl v Českých Budějovicích, ve velkém sále Jirsíkova národního domu, za účasti 621 delegátů, už v duchu rozbíhající se předvolební kampaně, krajský sjezd strany. O jeho průběhu vzápětí informoval místní stranický tisk v článku „Dobré dílo lidového hnutí v jižních Čechách“. V rámci sjezdu promluvil i poslanec Prozatímního národního shromáždění a leader kandidátky v českobudějovickém volebním kraji Josef Plojhar, jehož projev se setkal s nadšeným přijetím od stranických kolegů a závěrečná slova zanikla v projevech souhlasu. Plojhar na krajském sjezdu strany prohlásil:

„Představitelé a členové čsl. strany lidové vykonali za hranicemi a v odboji tak významnou činnost, že strana lidová byla povolána k práci na vybudování republiky. Jako strana samostatná, na nikom nezávislá, jdeme dle sobě určených zásad svou vlastní cestou tak jako jsme šli v dobách rozmachu i v dobách persekuce. Máme své mučedníky a hrdiny v odboji. S výsledky své práce jsme spokojeni, ale také víme dobře, že ještě jsme vzdáleni svého cíle. Budujeme se světovými demokratiemi nový svět – ale

³⁷ Cestou výstavby, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 3 z 16. 1. 1946, s. 1

při tom díváme se zpět na hodnoty a klady, které všechny nemůžeme zamítnout – jen staré chyby chceme odstranit. Víme, že nikdo jiný, než náš lid bude dále budovat republiku.

Volby budou rozhodným činitelem pro celou republiku. Nepůjde jen v boji o osoby, o poslanecká nebo ministerská křesla – půjde o boj o ideály a o program, jímž se bude řídit náš stát. Půjde o uskutečnění programu čl. strany lidové, pro jehož vítězství chceme nasadit své úsilí, aby 26. květen přinesl vítězství svobodné, demokratické myšlenky v našem národě.“³⁸

Kromě práce na parlamentní půdě a ve volebním regionu se Josef Plojhar podílel i na přípravě a průběhu prvního celostátního sjezdu Československé strany lidové, který se uskutečnil ve dnech 1. – 3. dubna v Praze, a to za účasti delegátů ze všech volebních regionů Čech i Moravy. Na sjezdu byl aklamací zvolen staronovým předsedou strany monsignore Dr. Jan Šrámek a následně bylo zvoleno dalších 29 členů výkonného výboru strany, přičemž českobudějovický kraj získal dvojí zastoupení v J. Plojharovi a v poslanci Aloisovi Soukupovi.³⁹

Josef Plojhar opakovaně ve svých projevech i na stránkách Hlasu lidu zdůrazňoval, že je nutné všechna přední místa obsazovat podle kvalifikačních kritérií a nikoli podle stranického klíče.⁴⁰ Nejvýrazněji toto své stanovisko Plojhar prezentoval dne 11. dubna 1946 v informačním výboru Prozatímního národního shromáždění, kde podrobil kritice činnost komunistického ministra Kopeckého. Plojhar tehdy pronesl následující slova:

„Všechna naše práce, zvláště pak v oborech informačních, má-li dosáhnout nutných a žádoucích výsledků, musí být vedena skutečnými odborníky. Zde bych chtěl zdůraznit, aby výběr vedoucích činitelů, úředníků a pracovníků byl řízen zcela touto zásadou odborné kvalifikace, nikoli hledisky jinými, zvláště ne stranicko - politickými.

Státní úřady nám nesmí a nemohou pracovat stranicky, tendenčně nebo na svou pěst, ale jediné státně. Tím spíše, když informační odbor je už svoji povahou neobyčejně citlivý. Žádáme proto pana ministra informací, aby všechny složky svého úřadu, pokud se tak snad ještě nestalo, zapojil výlučně do služeb a zájmů státních.“⁴¹

³⁸ Dobré dílo lidového hnutí v jižních Čechách, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 5 z 30. 1. 1946, s. 1

³⁹ Do práce pro vítězství křesťanské demokracie ve volbách, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 15 z 10. 4. 1946, s.

1

⁴⁰ Např. projev J. Plojhara ze zahájení jihočeských hospodářských porad dne 29. 3. 1946 (uveřejněno v článku Na odpovědná místa zdatné odborníky, *Hlas lidu*, ročník II (35), č. 14 z 3. 4. 1946, s.1)

⁴¹ Demokratické zásady do práce ministerstva informací, *Hlas lidu*, ročník II (35), č. 16 z 17. 4. 1946, s.

1

Další část tohoto svého projevu na půdě poslanecké sněmovny Plojhar věnoval problematice svobody tisku a uměleckého projevu:

„Hájili jsme vždy a budeme hájit naprostou svobodu tisku. O této svobodě nebudeme jen mluvit, ale budeme ji u vědomí mravní odpovědnosti plně užívat.

A jako hájíme demokratickou svobodu tisku, tak stejně zastáváme svobodu projevu uměleckého i spravedlivé zhodnocení umělecké práce. Je dobře, že o našich knižních publikacích nerozhodují jen úředníci, ale básníci a spisovatelé, jejichž kritéria jsou především umělecká. Žádám při této příležitosti pana ministra informací, aby s příslušnými spolupracovníky umožnil také na tomto poli tvůrčímu duchu československých spisovatelů, aby se projevil v celé své hloubce i mnohotvárnosti, v myšlenkovém bohatství názorovém. Neboť víme z minulosti, že náš národní tvůrčí duch rozkošatěl se do nádherné mohutnosti především proto, že vyrůstal ze zdravých domácích kořenů, okysličován proudy celého kulturního světa, proto se mohlo v minulosti stát, že ve stejné době tvořil Vrchlický, Zeyer, Machar i Březina, jejichž díla byla svým myšlenkovým zacílením odlišná a přece nám stejně drahá; proto se mohlo stát, že nám vyrostly kritické kapacity rytířských duchů Masaryka a Šaldy, jejichž formát díla dosáhl bezpečně světové výše. O to tedy žádáme pana ministra, aby ve své kompetenci umožňoval a podporoval uplatnění myšlenkové a názorové mnohosti, rozkošatění nového československého písemnictví i ostatních umění.“⁴²

V úvodníku krajevého orgánu Československé strany lidové pro jižní Čechy (Hlas lidu) oslovoval Plojhar měsíc před volbami příznivce a potenciální voliče strany následujícími argumenty:

„Košícký vládní program je základnou, na které už rok budujeme československou demokracii. Pravím budujeme, neboť demokracie není nic daného, hotového, ta se musí stále vytvářet, zdokonalovat a formovat; a bylo by omylem domnívat se, že k jejímu uskutečnění postačí jediný program. A tak nadcházející volby – tajné, přímé a rovné – budou dalším velikým krokem k uskutečnění skutečné demokracie.

Demokratická vládní forma je veliký a krásný ideál. Neboť právě zde má všecken lid v rukou osud svého státu. Nikoli teoreticky, nebo dle propagačních hesel, ale opravdu. Naše květnové volby budou pak tím významnější, neboť z nich vzejde parlament, který bude tvořit novou státní ústavu.

⁴² Demokratické zásady do práce ministerstva informací, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 16 z 17. 4. 1946, s. 1

Není proto neúčinné, připomeneme-li si právě v těchto dnech jasně a důrazně, co pro nás, pro čsl. stranu lidovou znamená demokracie. Je to ideál, jemuž se přibližujeme a který budeme i nadále nekompromisně uskutečňovat. Nestačí nám, abychom měli demokracii jen v ústech, ale hlavně ve skutcích a činech. A s tohoto hlediska je pro nás obsahem demokracie naprostá svoboda mluveného i tištěného slova, úcta člověka k člověku ve smyslu křesťanského světového názoru.

Demokracií rozumíme ovšem také možnost svobodného přiznání se ke svobodnému politickému, kulturnímu a náboženskému přesvědčení v rámci antifašistické linie státní. Tedy – skutečná svoboda individua, plná možnost jeho myšlenkového a tvůrčího rozvoje, to je náš ideál.

Republika – vlast – národ, tj. ono pojítko, které spojuje všechny, kteří to myslí s československou demokracií upřímně a poctivě. A za tyto ideály především jde čsl. strana lidová do voleb.

Po této cestě k volbám jdeme opět podle svých tradičních zásad: neměníme program strany, neměníme ani metody předvolební kampaně. Nikdy jsme nezískávali pro sebe přízeň tím, že bychom ostouzeli druhé; za nás hovoří především program strany a vykonaná práce. Proto se také neuchylujeme k různému agitačnímu manévrování, ale jdeme klidně a rozvážně za svými ideály. Proto se nepotácíme v myšlenkových extrémech, v přehnaných chválách nebo zatracování, ale zaujímáme ke všem jevům postoj kritický a tvořivý. Proto říkáme, že je moudré a čestné zároveň, přiznat chyby minulé, ale také ty, které se staly za dobu osvobození a napravit je. Není demokratické a připomíná nám to metody fašismu, jestliže někdo nechce tyto chyby vidět anebo je zakrývá diktátorským pokřikem vydávaje svůj názor, své činy za posvátné tabu.

Nad tyto ›metody‹ je nám upřímnost, poctivost a otevřenost. Nikdy jsme lidu nelhali a nebyli jsme snad někdy populární právě proto, že jsme lidu ukazovali pravdu. Cesta tato je však pro nás jediná a události ukázaly, že je to cesta správná. Od ní neustoupíme, naopak budeme zbavovat náš lid posledních zbytků strachu, který tu zůstal z nacistického ovzduší a kterého by snad chtěli někteří zneužít; budeme ochraňovat našeho člověka, aby nebyl vtlačován do takových forem myšlení, které omezují jeho svobodu a individuální tvořivost, ale budeme vždy - jako dosud - pro naprosto svobodný vývoj!“⁴³

⁴³ Jdeme do voleb za vítězství skutečné demokracie, *Hlas lidu*, ročník II (35), č. 17 z 24. 4. 1946, s. 1

S blížícím se termínem květnových voleb přibývalo v Hlasu lidu článků zdůrazňujících jejich význam a apelujících na voliče slogany typu: „Uvědomělý demokrat a nesocialista volí kandidátku číslo 2 čsl. strany lidové“. ⁴⁴ ČSL od voleb mnohé očekávala. Byla jedinou nesocialistickou stranou a netajila se ambicemi získat všechny pravicové voliče. Je však otázkou, nakolik se představitelům jediné kandidující nesocialistické strany podařilo oslovit v českých zemích možné pravicově laděné voliče, kteří nemohli dát hlas agrárikům, národním demokratům, či jiným zakázaným stranám.

Titulní strana Hlasu lidu otiskla kandidátní listinu Československé strany lidové pro volby do ústavodárného shromáždění ve volebním kraji XIII. České Budějovice, kde z celkem třiceti kandidátů na prvním místě figuroval „Josef Plojhar, kaplan, poslanec PNS, politický vězeň, Č. Budějovice“. ⁴⁵

Hlas lidu přinesl velkým tučným písmem publikované hlavní programové zásady a zdůvodnění, proč má volič odevzdat svůj hlas lidovcům:

„Lidová strana je proti každé formě policejního státu, ať již má jméno fašismus, nebo kterékoli jiné jméno.

Lidová strana je proti diktatuře kterékoliv strany a kterékoli třídy, neboť diktatura je zakuklený fašismus a protiví se demokracii.

Lidová strana zásadně hájí soukromý majetek za předpokladu, že soukromý majetek přispívá k blahobytu republiky.

Lidová strana hlasovala i s jinými stranami pro znárodnění klíčového a energetického průmyslu, pokud toto znárodnění nebude ubíjeti podnikavost jednotlivců, a nestane se neživotným státním byrokratismem a kapitalismem.

Lidová strana má representanty, kteří bojovali za hranicemi za svobodu národa a trpěli v koncentračních táborech.

Lidová strana usiluje o rychlé přidělování majetku v pohraničí spolehlivým Čechům, bez rozdílu politického přesvědčení. Přidělení majetku v pohraničí je totiž otázkou státní a nikoliv otázkou té či oné politické strany.

Lidová strana chce mítí Československo suverénním státem, který by vládl doma po svém, tak jak to odpovídá struktuře našeho státu.

Lidová strana ví, že Československo je pokročilým a vzdělaným státem, který se nemusí všemu učit v cizině. Vyběreme-li si něco v cizině pro naše poměry, učiníme to

⁴⁴ Titulek úvodní strany, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 20 z 15. 5. 1946, s. 1

⁴⁵ Kandidátní listina Československé strany lidové pro volby do ústavodárného shromáždění ve volebním kraji XIII. České Budějovice, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 20 z 15. 5. 1946, s. 1

jen tehdy, když to bude něco lepšího než máme doma. Naše kultura je tak pokročilá, že se jiné mohou učit od nás.

Lidová strana bude bojovat za křesťanskou výchovu národa, neboť ví, jaké hodnoty dává křesťanství jednotlivci, rodině a celému státu.

Lidová strana je dostatečně silnou, aby uplatnila svůj vliv ve vedení státu.

Lidová strana je pro harmonickou spolupráci všech tříd v národě a pro spravedlivou mzdu. Politika lidové strany je politikou sociální spravedlnosti, je tedy politikou v pravdě lidovou.“⁴⁶

Dne 26. května 1946 proběhly dlouho očekávané parlamentní volby. Československá strana lidová v nich v třinácti českých a v šesti moravských volebních krajích získala 1.110.920 hlasů, tedy 20,23 %, což v třísetčlenném parlamentu, kde bylo 231 míst vyčleněno pro poslance z českých zemí, představovalo 46 mandátů. Z voleb vyšla lidová strana jako třetí nejsilnější. Očekávaným vítězem voleb, avšak s překvapivě velkým volebním ziskem, byli v českých zemích komunisté s 40,17 % odevzdaných hlasů. Oproti tomu na Slovensku, kde zvítězila se 61,43 % odevzdaných hlasů Demokratická strana, získali komunisté 30,47 % odevzdaných hlasů. V českých zemích tak komunisté díky svědomitě prováděné kampani získali 93 mandátů a na Slovensku 21 mandátů. Jako druzí nejsilnější vyšli z voleb národní socialisté s 23,66 % odevzdaných hlasů a s 55 získanými mandáty. Demokratická strana obsadila 43 poslaneckých křesel, sociální demokraté 37, Strana slobody (kandidující pouze na Slovensku) 3 a Strana práce (kandidující pouze na Slovensku) 2 poslanecká křesla.

V rámci českobudějovického volebního kraje získali lidovci druhé místo za komunisty, v samotných Českých Budějovicích byli třetí.⁴⁷ Na základě výsledků voleb v tomto regionu byli do parlamentu přímo zvoleni Josef Plojhar a Alois Soukup.

Po volbách tak Josef Plojhar opět zasedl do parlamentních lavic. Před nově zvoleným Ústavodárným národním shromážděním stálo několik velmi důležitých úkolů. Jedním z prvních byla volba prezidenta, potvrzení vlády a v neposlední řadě práce na přípravě ústavy. Funkční období nové sněmovny bylo stanoveno na dva roky. Očekávání společnosti nová sněmovna naplnila. Její poslední velký úkol představovalo vypracování nové ústavy. O konkrétní podobě se diskutovalo po celou dobu funkčního

⁴⁶ Orámovaný text bez názvu, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 20 z 15. 5. 1946, s. 3

⁴⁷ Ve volebním kraji č. XIII (českobudějovickém) získali komunisté 112.023 hlasů, lidovci 65.023 hlasů, národní socialisté 56.302 a sociální demokraté 31.992 hlasů. V samotných Českých Budějovicích zvítězili národní socialisté s 8.865 hlasy, komunisté získali 7.603 hlasů, lidovci 6.002 hlasů a sociální demokraté 3.127 hlasů (viz 1.110.920 hlasů pro čs. stranu lidovou, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 22 z 29. 5. 1946, s. 1)

období Ústavodárného národního shromáždění. Výsledný kompromis byl připraven v předjaří roku 1948 ke schválení, avšak únorové události znamenaly jeho konec.

Dne 19. června 1946 proběhla na slavnostní schůzi nově zvoleného Ústavodárného národního shromáždění volba Dr. Edvarda Beneše prezidentem republiky. V úvodníku Hlasu lidu s titulem „Státník a demokrat nové doby“ Plojhar k události napsal: „*český a slovenský národ potvrdí před celým světem, že osobnost Dr. Beneše je mu vynikajícím vzorem státníka a demokrata nové doby*“.⁴⁸

Dne 2. července 1946 byla jmenována nová vláda v čele s komunistou Klementem Gottwaldem. KSČ v ní obsadila sedm křesel, KSS dvě, národní socialisté, lidovci a demokraté po čtyřech a sociální demokraté tři křesla. Dva staronoví ministři byli bezpartijní (ministr národní obrany – armádní generál Ludvík Svoboda a ministr zahraničí - Jan Masaryk). Lidovcům se tedy podařilo obhájit ministerské posty monsignora dr. Jana Šrámka (náměstek předsedy vlády), monsignora Františka Hály (ministr pošt) a prof. Adolfa Procházky (ministr zdravotnictví). Prvním ministrem dne 10. července 1946 nově zřízeného ministerstva techniky se stal dr. Alois Vošahlík.⁴⁹

⁴⁸ Státník a demokrat nové doby, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 25 z 19. 6. 1946, s. 1

⁴⁹ RNDr. Alois Vošahlík (19. 8. 1899 - 8. 8. 1946) vystudoval Jirsíkovo gymnázium v Českých Budějovicích a následně absolvoval přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy. Za necelé dva měsíce po nástupu do ministerského úřadu měl poblíž Sobotky vážnou dopravní nehodu, kdy se jeho vozidlo srazilo s nákladním automobilem Unrry. Těžkým zraněním (zlomenina pánevní kosti) po devítidenním pobytu v nemocnici podlehl. Státní pohřeb byl uspořádán 13. srpna 1946 v Jičíně. Dne 27. srpna 1946 byl do uvolněné funkce ministra techniky jmenován lidovecký poslanec, ing. Jan Kopecký. (viz Vláda Klementa Gottwalda jmenována/ Lidová strana zastoupena náměstkem předsedy vlády a třemi ministry/ Dvě nově zřízená ministerstva: techniky a unifikací, *Lidová demokracie*, roč. II, č. 151 z 3. 7. 1946, s. 1; Ministerstvu techniky na uvítanou, *Lidová demokracie*, roč. II, č. 158 z 13. 6. 1946, s. 1, Ministr techniky dr. Alois Vošahlík zemřel, *Hlas lidu*, roč. II, č. 181 z 9. 8. 1946, s. 1 - 2; Poslanec inž. Jan Kopecký ministrem techniky, *Lidová demokracie*, roč. II, č. 198 z 29. 8. 1946, s. 1)

6. Josef Plojhar a regionální politika

Josef Plojhar se bezprostředně po svém návratu z koncentračního tábora v Dachau zapojil do regionální politiky, a to jak v rámci českobudějovické samosprávy, tak v rámci regionální struktury lidové strany. Ani výkon poslaneckého mandátu mu nebránil v aktivní činnosti v regionální politice. Jeho návštěvy nejrůznějších míst v rámci českobudějovického kraje se neomezovaly na období bezprostředně před parlamentními volbami v roce 1946, kdy samozřejmě v rámci předvolebního boje gradovaly. Plojhar v prvních poválečných letech navštěvoval rozličné lokality svého kraje, účastnil se i rozmanitých akcí různých spolků a organizací. I v této době veřejně vykonával kněžské povolání. V neděli 25. srpna 1946 ve Svěbodách u Stropnice posvětil nový zvon.⁵⁰ V Sedlci Plojhar sloužil v místním kostele slavnostní rekviem.⁵¹ Často navštěvoval nejrůznější výstavy⁵² a akce pořádané rozmanitými zájmovými sdruženími.⁵³ Nechyběl ani u slavnostního otevření nové českobudějovické sokolovny.⁵⁴ Jako sociální referent MNV dojednával podmínky výstavby nových jeslí v Českých Budějovicích.⁵⁵

Činorodostí se vyznačovala i Plojharova práce v rámci jihočeské organizace lidové strany. Zásadním způsobem se podílel na její činnosti. Účastnil se téměř všech významnějších jihočeských stranických akcí, na nichž pravidelně míval řečnické projevy. Také v Hlasu lidu se opakovaně objevovaly pozvánky na besedy s ním, jež měly nejrůznější tématické zaměření. Sám Plojhar často do místního stranického tisku autorsky přispíval a v Hlasu lidu se o jeho aktivitách pravidelně psalo (obvykle na titulní straně tohoto týdeníku).

⁵⁰ Poslanec Plojhar v jihočeském pohraničí, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 35 z 28. 8. 1946, s. 2

⁵¹ Sedlc uctil památku svých velkých bojovníků, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 40 z 2. 10. 1946, s. 1

⁵² Např. dne 23. srpna 1946 v Českých Budějovicích navštívil výstavu truhlářů (viz Poslanec J. Plojhar mezi jihočeskými truhláři, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 35 z 28. 8. 1946, s. 1) nebo návštěva výstavy Společenstva krejčích v českobudějovické Besedě dne 9. 5. 1947 (viz Plojhar na krejčovské výstavě, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 20 z 14. 5. 1946, s. 2)

⁵³ Blíže viz projev Plojhara na sjezdu jihočeských zemědělců v sobotu 1. března 1947 ve Velkém sále Jirsikova národního domu v Českých Budějovicích; Manifestační projev jihočeských lidových zemědělců, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 10 z 5. 3. 1947, s. 1; nebo projev v neděli 11. května 1947 v přeplněné místnosti českobudějovické Besedy, kde Plojhar hovořil ke shromážděným živnostníkům a obchodníkům z českobudějovického kraje, přičemž byli přítomni kromě členů a přívrženců lidové strany i členové delegace národních socialistů; Strana lidová hájí zájmy soukromého podnikání, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 20 z 14. 5. 1947, s. 1

⁵⁴ Župní slavnost sokolské tělovýchovy v Českých Budějovicích, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 25 z 18. 6. 1947, s. 1

⁵⁵ Budujeme vzorové jesle, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 44 z 29. 10. 1947, s. 1

Nemohl chybět ani na krajském sjezdu delegátů lidové strany, který se uskutečnil dne 4. května 1947 od 10 hodin dopoledne v českobudějovické nádražní restauraci II. třídy. Zprávu o stranických aktivitách pronesl právě krajský jednatel Plojhar, který obhájil tuto svou funkci ve volbách do krajské rady, jež proběhly v rámci sjezdu. Plojharův návrh uspořádat v Českých Budějovicích 31. srpna 1947 krajský sjezd strany byl přijat s nadšením.⁵⁶

Jihočeští lidovci se aktivně angažovali i při organizaci průvodu mládeže lidové strany v Praze, který proběhl 25. května 1947. K zajištění této celostátní akce byla na vršovické nádraží vypravena dvojice speciálních vlaků z Českých Budějovic a z Ražic: Jak napsal stranický publicista: „*Srdce Jihočecha radostně poskočí, když za gen. tajemníkem Dr. Klimkem a ministrem Dr. Ad. Procházkou vidí známou postavu br. poslance J. Plojhara*“.⁵⁷ Samotný průvod Jihočechů zahajoval vlajkonoš se státním praporem, za nímž šly dívky nesoucí máj, následováni místními stranickými špičkami – poslancem A. Soukupem, krajským tajemníkem E. Hálou a krajským zemským tajemníkem J. Jágrem. Mládež z jednotlivých jihočeských útvarů přicházela pod vedením příslušných okresních tajemníků strany.

Další významnou událost pro jihočeské lidovce představoval krajský sjezd strany, svolaný do Českých Budějovic na poslední srpnový den roku 1947. Podobný sjezd se v jižních Čechách neuskutečnil ani za první republiky. Dostavila se i Plojharem osobně pozvaná 45 členná delegace vídeňských Čechů. Nadšeného přijetí se dostalo Plojharovu návrhu na zaslání pozdravných telegramů prezidentovi republiky a předsedovi lidové strany, monsignorovi Janu Šrámkovi.⁵⁸

Regionální politiku Plojhar prosazoval i na parlamentní půdě. Při interpelaci ministra výživy v záležitosti vyplácení náhrad za znárodněné podniky potravinářského průmyslu argumentoval o nutnosti vyplácet zmíněné náhrady sociálně slabým následovně: „*Ještě drastičtější jsou případy, když do této nezaviněné bídy a nemožnosti opatřiti si obživu se dostali i lidé, kteří uposlechnuvše příkazu národní povinnosti, pomáhali svými drobnými úsporami budovati v národně ohrožených krajích české průmyslové podniky, jako byl např. Český akc. pivovar v Č. Budějovicích Budvar*“.⁵⁹

⁵⁶ Lidovci pro šťastnou budoucnost republiky, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 19 z 7. 5. 1947, s. 1

⁵⁷ Síla lidové mládeže ohromila/ 120.000 mladých lidovců pochoduje Prahou, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 22 z 28. 5. 1947, s. 1

⁵⁸ Jihočeští lidovci na výboj/ velkolepá manifestace síly a početnosti lidového hnutí v kraji českobudějovickém/ 20.000 účastníků vyslechlo projev br. min. Hály a br. posl. Ing. Dr. Sochorce, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 36 z 3. 9. 1947, s. 1

⁵⁹ Interpelace posl. Plojhara ministru výživy, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 28 z 9. 7. 1947, s. 2

Spolu se stranickými kolegy, poslanci Soukupem, Brojem a Dr. Ducháčkem podali návrh na poskytnutí pomoci obyvatelům postiženým krupobitím v oblastech politických okresů Strakonice, Písek, Prachatice, Klatovy a Sušice.⁶⁰ V zájmu jihočeských zemědělců vystoupil Plojhar na parlamentní půdě i začátkem roku 1948, kdy byl spoluautorem návrhu na poskytnutí kompenzací za škody, které zemědělcům způsobilo sucho, a to v politických okresech České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Kaplice, Písek, Prachatice, Strakonice, Třeboň a Týn nad Vltavou.⁶¹

Plojhar také pravidelně navštěvoval hospodářsky slabé oblasti svého volebního kraje a zajímal se o jejich ekonomickou a sociální situaci.⁶²

Spolu s poslanci Pexou a Dr. Rozehnalem interpelovali ministra vnitra ve věci protizákonného rozhodnutí Okresního národního výboru v Jindřichově Hradci z 26. srpna 1947, aby od 1. září téhož roku byly všem obchodníkům a živnostníkům, s výjimkou pekařů a řezníků, zastaveny dodávky koksu a uhlí, jestliže jim do té doby bylo dodáno 25 % množství těchto paliv, jejichž odběr si nárokovali u Ústřední rozdělovny uhlí v Praze.⁶³

V únoru 1948 se poslanec Plojhar při interpelaci ministra školství ve věci plánovaného rušení středních škol v Českých Budějovicích stavěl proti tomuto záměru a zdůvodňoval nutnost zachování těchto vzdělávacích institucí.⁶⁴

⁶⁰ Postiženým okresům na pomoc, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 32 z 6. 8. 1947, s. 1

⁶¹ NF jihočeským zemědělcům, *Hlas lidu*, roč. IV (37), č. 2 z 14. 1. 1948, s. 1; Ministr zemědělství Július Ďuriš ve své písemné odpovědi vysvětlil postup rozdělování peněz zemědělcům a vyčíslil výši finančních podpor, které byly na kompenzaci neúrody v jednotlivých okresech jižních Čech uvolněny. (viz http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t1021_00.htm)

⁶² Např. Plojharův zájezd na Třeboňsko a Vitorazsko v červnu 1947; Vitorazsku musí být pomozeno, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 26 z 25. 6. 1947, s. 1

⁶³ Naléhavá interpelace poslanců Pexy, Plojhara a Dr. Rozehnalu ministru vnitra ve věci rozhodnutí ONV v Jindřichově Hradci o přidělu uhlí, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 38 z 17. 9. 1947, s. 2

⁶⁴ Strana lidová pro zachování středních škol, *Hlas lidu*, roč. IV (37), č. 6 z 11. 2. 1948, s. 1

7. Plojharova politická činnost přesahující regionální rámec

Z Plojharovy parlamentní činnosti je stejně jako z celého jeho veřejného vystupování zřejmý trvalý zájem o aktuální sociální problémy. Plojhar v politice uplatňoval své silné sociální citění. U příležitosti návštěvy ministra školství a osvěty prof. Zdeňka Nejedlého v kulturním výboru Prozatímního národního shromáždění v lednu 1946 tlumočil stížnosti učitelů v pohraničí, kteří upozorňovali na problémy s ubytováním a na celkově nedostatečné materiální zajištění. Při této příležitosti také připomněl, jako několikrát předtím i poté, nutnost zaopatřit vdovy a sirotky po obětech nacistické perzekuce.⁶⁵

Plojhar v rámci svého poslaneckého mandátu prosazoval i zájmy nejrůznějších sociálních skupin. Jako příklad takovýchto aktivit lze uvést jeho interpelaci ministra zemědělství ve věci stížností volyňských Čechů, kteří se na základě dohody se SSSR stěhovali do Československa. Svým příchodem měli přispět k zaplnění osiřelých oblastí po odchodu Němců. Volyňským Čechům bylo přislíbeno, že se dostanou do stejných nebo aspoň podobných hospodářských podmínek, v jakých žili na Volyni. Pěstitelé chmele byli ujišťováni, že budou přesídleni do chmelařských oblastí, především pak na Žatecko. Tyto sliby však nebyly naplněny a v rámci osídlovací akce byli volyňští Češi umístěni v hornatých oblastech Šumavy.⁶⁶

Plojhar se v rámci svého politického působení často vyjadřoval k celospolečenským otázkám a mezi tématy jeho projevů se opakovaně objevovala i otázka zahraničně politické orientace republiky.

V prvních poválečných letech ve svých projevech Plojhar opakovaně odsuzoval myšlenku třídního boje. V předvánočním čase roku 1946 dokonce k této problematice v Hlasu lidu napsal:

„Všechna hesla, která vyvolávají třídní boj jsou ošidná a zlá, neboť chtějí dobro jedněch ke škodě druhých. Naproti tomu sociální vyrovnanost na podkladě křesťanském

⁶⁵ Projevy lidových poslanců v PNS, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 5 z 30. 1. 1946, s. 2; Lidová strana pro sociální zabezpečení všech obětí války, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 30 z 24. 7. 1946, s. 1

⁶⁶ Podivná hra s volyňskými Čechy, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 20 z 14. 5. 1946, s. 1; Na tuto interpelaci odpověděl písemně ministr zemědělství Július Ďuriš dne 4. června 1947. Zdůraznil, že nejvíce volyňských Čechů bylo umístěno v nejlepších okresech, jako Žatec, Podbořany, Chomutov, Kadaň, Litoměřice, Znojmo a Mikulov. Celkový počet do Československa navracených volyňských Čechů však překročil očekávaných 3.000 zemědělských rodin a už v době psaní odpovědi na Plojharovu interpelaci bylo při osídlovací akci umístěno více než 5.300 rolnických rodin. Dále vyjádřil ochotu k zajištění přesídlení nespokojených volyňských Čechů v rámci republiky do vhodnějších lokalit, jakmile takové oblasti budou uvolněny. (viz http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t0649_00.html)

je základnou pro spravedlivý a zdárný život každého člověka v národě. Vedeni tímto hlediskem nemůžeme dospět k tomu, aby byli mezi námi ›velcí‹ a ›malí‹, ale budou všichni bratři v rodině, která se zove národ. Proto se střežme toho, rozdělovat národ na stavy, na třídy, a vzájemně se potírající kategorie.“⁶⁷

S půlročním odstupem při hodnocení průběhu krajského sjezdu delegátů lidové strany v Českých Budějovicích připomněl:

„Odsuzujeme jakýkoliv třídní boj, jakoukoliv nadvládu jednoho nad druhým.“⁶⁸

Na Plojharův proklamovaný antikomunismus v období před únorovým zvratem v roce 1948 vzpomínal i tehdejší redaktor Lidové demokracie a Tigridových Obzorů Ladislav Jehlička. Popsal příhodu, která se měla odehrát někdy na podzim roku 1947, kdy byl Jehlička s ministrem prof. Procházkou na katolickém křtu dítěte nějakého komunistického poslance. Večer se všichni sešli na autorem vzpomínky blíže nespécifikované lidovecké schůzi, kde ve svém projevu Plojhar nevybíravě zaútočil na komunisty. Toto Plojharovo vystoupení přimělo prof. Adolfa Procházku k žádosti, aby Ladislav Jehlička o události informoval arcibiskupa Berana, s nímž byl v kontaktu. Procházka jej poprosil o zjednání nápravy, aby pan arcibiskup požádal Plojhara o zmírnění svých projevů na adresu komunistů, protože mezi nimi v té době byli i četní katolíci.⁶⁹

Plojharův projev na plenární schůzi lidové strany v Českých Budějovicích v únoru 1947 dokazuje, že se stejně jako většina nekomunistických politiků soustřeďoval na standardní parlamentní metody politického soupeření jednotlivých stran:

„I když to v naší vnitřní politice někdy zaskřípe, když při výměně názorů se vyskytnou ostrá slova, je jisto, že provádíme a budeme provádět politiku vládní a že bude zachována Národní fronta politických stran. Jest však jisté, že mnohé názory, vládnoucí na počátku naší revoluce, bylo nutno usměrnit ve smyslu pravé demokracie, neboť dnes není možno hrozit tlakem lidu nebo podobnými demagogickými hesly. Dnes máme sněmovnu jako mluvčího lidu a není možno, aby i člen vlády nerespektoval posláni parlamentu a přezíral jeho působnost a neoprávněným způsobem se domáhal souhlasu voličů, za něž mají a musí mluvit jejich poslanci.“⁷⁰

⁶⁷ Pokoj lidem dobré vůle, *Hlas lidu*, roč. II (35), č. 51 z 18. 12. 1946, s. 1

⁶⁸ Lidovci pro šťastnou budoucnost republiky, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 19 z 7. 5. 1946, s. 1

⁶⁹ Jehlička, Ladislav, Lidová strana, *Střední Evropa*, roč. 12., č. 59 z dubna 1996, s. 107 - 108

⁷⁰ S důvěrou a nadšením do budoucnosti, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 9 z 26. 2. 1947, s. 2

Plojhar se ve svých projevech věnoval i otázkám zahraničně politickým. Začátkem roku 1947 odmítal „*neoprávněné pověsti o tzv. naší železné oponě mezi Západem a Východem*“⁷¹ a požadoval uzavření přátelských smluv nejen s Jugoslávií, Rumunskem a Bulharskem, ale i s Francií. V Plojharových projevech opakovaně zaznívaly, vzhledem k jeho osobním zkušenostem z průběhu války zcela pochopitelné, obavy z možné obnovené vojenské, hospodářské a politické síly Německa:

*„Žádáme na mírové konferenci, aby bylo uskutečněno do důsledku úplné odzbrojení a kontrola Německa a znemožnění jeho výroby atomové energie.“*⁷²

S půlročním odstupem na okresní konferenci strany Plojhar hodnotil mezinárodní situaci následovně:

*„Svět se dělí na dvě části při nazírání na hospodářskou pomoc Evropě. Plán vyslovený ministrem USA Marshalllem, má za úkol pomoci Německu a jeho průmyslu, který tak vydatně sloužil ve válce německým dobyvatelům a uchvatitelům. Tím je namířen proti našemu velkému ruskému spojenci a proti všem slovanským státům. Tím by byl žádoucí mír ohrožován a vedlo by to v budoucnosti k vyvolání nového konfliktu. Nepřejeme si rozdělení Evropy, chceme, aby se velmoci dohodly a žádáme pro sebe i pro ostatní malé státy, aby se mohly klidně vyvíjet v budoucnosti a dosáhly zaslouženého a kýženého blahobytu.“*⁷³

Stejně jako se Plojharovy projevy neomezovaly jen na regionální nebo vnitrostátní témata, ale věnovaly se i mezinárodní situaci, i Plojharovy cesty nebyly limitovány hranicemi republiky. Při zahraničních setkáních mohl plně využít svých lingvistických schopností.

V polovině března 1947 odjel s parlamentní delegací na týdenní návštěvu do Belgie. Při této příležitosti navštívil též Norimberk a Paříž. Navázal i kontakty s reprezentanty lidové strany v Belgii. O svých dojmech a zážitcích uspořádal po návratu v českobudějovické Besedě přednášku.⁷⁴

Ze zahraničních křesťansky orientovaných stran udržoval nejvíce kontaktů s lidovou stranou v Rakousku.⁷⁵

⁷¹ S důvěrou a nadšením do budoucnosti, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 9 z 26. 2. 1947, s. 2

⁷² S důvěrou a nadšením do budoucnosti, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 9 z 26. 2. 1947, s. 2

⁷³ O stanovisku ČSL k situaci, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 31 z 30. 7. 1947, s. 1

⁷⁴ Poslanec Plojhar odjel do Belgie, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 12 z 19. 3. 1947, s. 1; Navázali jsme přátelství s Belgií, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 16 z 16. 4. 1947, s. 1

⁷⁵ Poslanec Plojhar na zasedání rakouské strany lidové, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 17 z 23. 4. 1947, s. 1; Poslanec Plojhar do Vídně, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 39 z 24. 9. 1947, s. 1

8. Únor 1948

Únor 1948 představoval v Československu vyvrcholení střetů mezi komunisty a jejich odpůrci. Způsob politického boje komunistů se projevil už na přelomu srpna a září 1947, kdy prosazovali tzv. milionářskou daň. Zvýšené výkupní ceny obilí, jež měly zemědělcům alespoň částečně kompenzovat ztráty na úrodě vzniklé abnormálním suchem, měly být pokryty z navrhované zvláštní majetkové daně. V rámci Národní fronty byla v té době prosazena mírnější varianta tzv. přepychové daně. Rudé právo tehdy v rozporu s ústavní a politickou praxí zveřejnilo jmenovité hlasování vlády o milionářské dani. Komunisté pak výtkám z nerespektování ústavní, parlamentní a politické praxe čelili tezí, že zamítnutím milionářské daně vláda opustila politiku Národní fronty a svůj program, a tak bylo nutné informovat a mobilizovat veřejnost. Za milionářskou daň se tehdy postavilo vedení odborů a schůze v závodech a v obcích přijímaly rezoluce požadující její zavedení. Proti taktice mobilizace mas neměly nekomunistické strany účinný nástroj. Nemohly vytyčit radikálnější požadavky, protože by odporovaly jejich programu i zájmu většiny členů. Obecná hesla vyzývající k obraně demokracie a plurality nemohla ve svém ohlasu konkurovat populistické politice komunistů, jež dokázala aktivizovat členy KSČ a příznivce. Příznačný rys představovala značná nekompaktnost nekomunistické opozice. Strany nevystupovaly na veřejnosti společně z obavy před obviněním z vytváření protikomunistického bloku a z protivládní politiky.

Mezi další přetrvávající sporné otázky patřila problematika nové fáze pozemkové reformy, dalšího znárodnování a zejména otázky personální politiky, kdy komunisté do důležitých funkcí ve státě nepokrytě prosazovali své členy nebo jim loajální lidi, což se týkalo zvláště ministerstev vnitra, zemědělství a informací.

Součástí snah komunistů o mocenský monopol ve státě bylo i jejich úsilí o získání svých přívrženců v ostatních stranách Národní fronty. Od září 1947 začaly fungovat komise pracovníků aparátu ÚV KSČ pro práci s opozicí v sociální demokracii a u národních socialistů, později i v rámci lidovců a v církvi. V lidové straně našli komunisté oporu v osobě poslance a místopředsedy Národního shromáždění Aloise Petra, u národních socialistů získali skupinu přívrženců kolem Emanuela Šlechty, ale nejsilnější pozici získali v sociální demokracii, kde jejich přívrženci 31. ledna 1948 vytvořili Klub demokratického socialismu a začali vydávat časopis Směr.

Rozhodujícím politickým sporem se staly komunisty prováděné změny v rámci policejních složek (Sbor národní bezpečnosti – SNB). Když 13. února 1948 jednala vláda o poměrech v Bezpečnosti, tak vládním usnesením uložila příslušnému resortnímu ministru Noskovi, aby zastavil prováděné přesuny ve velitelském sboru Bezpečnosti. Vyhraněná atmosféra, kdy komunisté o svých partnerech hovořili jako o agentech imperialismu a ti naopak mluvili o komunofašistech, vyústila ve vládní krizi.

Situace však neměla pouze vnitrostátní rozměr. Dne 19. února 1948 přiletěl do Prahy náměstek ministra zahraničí Sovětského svazu Zorin, který Gottwaldovi přinesl Stalinův rozkaz o nutnosti urychleného řešení krize s návrhem, aby požádal Moskvu o vojenskou pomoc, která je připravena v Maďarsku u československých hranic. Po válce sice Sovětský svaz rozlišoval mezi spojenci a poraženými a mezi slovanskými a neslovanskými národy, v této době však již tvrdě prosazoval svůj mocenský vliv a budoval systém plně loajálních zemí v rámci vytvářeného socialistického bloku.

Dne 20. února 1948, poté co se ukázalo, že ministr Nosek dosud nesplnil usnesení vlády, oznámili odstoupení ze svých úřadů místopředseda vlády dr. Petr Zenkl, ministr zahraničního obchodu dr. Hubert Ripka, ministr školství dr. Jaroslav Stránský, ministr spravedlnosti dr. Prokop Drtina (národní socialisté), místopředseda vlády monsignore dr. Jan Šrámek, ministr pošt P. František Hála, ministr zdravotnictví dr. Adolf Procházka, ministr techniky ing. Jan Kopecký (lidovci), místopředseda vlády dr. Štefan Kočvara, ministr dopravy dr. Ivan Pietor, ministr unifikací Mikoláš Franek a státní tajemník ministra národní obrany podplukovník Ján Lichner (demokraté). K demisi se nepřipojil Jan Masaryk ani sociální demokraté, kteří ji považovali za chybu. Demisi tedy nepodala většina ministrů (pouze 12 z 26), a tak komunisté přišli s vlastním návrhem na řešení krize. Požadovali, aby prezident Beneš demisi přijal a doplnil vládu podle jejich představ.

Zatímco nekomunistické strany (včetně lidovců) spoléhaly, že řešení vládní krize převezme prezident Beneš, a vyzývali své stoupence ke klidu, komunisté se orientovali na mobilizaci mas. Z jejich rozhodnutí začaly hromadně vznikat tzv. akční výbory Národní fronty, zcela nové mocenské orgány s rozhodující převahou komunistů. Akční výbory Národní fronty převzaly fakticky během pěti dnů moc ve státě a prováděly „očistu“. Na podporu svých požadavků komunisté zorganizovali i generální stávkou, jíž se dne 24. února 1948 zúčastnilo na dva a půl miliónu zaměstnanců. Do pohotovosti byl uveden Sbor národní bezpečnosti, nově komunisté organizovali vznik a ozbrojování tzv. lidových milicí.

Dne 25. února 1948 prezident Beneš podlehl stupňovanému nátlaku a demisi výše uvedených ministrů přijal.

Na jakou stranu se Josef Plojhar během osudových únorových událostí postavil napovídala už jeho účast na oslavách tzv. velké říjnové socialistické revoluce v Českých Budějovicích, kde 7. listopadu 1947 na Masarykově náměstí ve večerních hodinách řečnil o naší vděčnosti Rudé armádě a o spojení se Sovětským svazem. Ačkoli *Hlas lidu* obvykle přinášel plné citace Plojharových projevů (nebo aspoň jejich stěžejních částí) na úvodní stránce, tentokrát bylo sdělení o Plojharově vystoupení na druhé straně listu velmi stručné.⁷⁶ Přestože panovala vděčnost Sovětskému svazu za osvobození vlasti, úcta k jeho válečným obětem a přesvědčení o nutnosti vzájemné spolupráce a spojení, stěžní mohla být s křesťanskými ideály slučitelná oslava výročí, kdy se bolševickým převratem dostaly v Rusku k moci síly nezakrytě ateistické a k jakýmkoli náboženským projevům nepřátelské.

O Plojharových postojích v kritických únorových dnech roku 1948 ve svém deníkovém záznamu píše Bedřich Rattinger.⁷⁷

Rattinger byl pověřen, aby se ve své činnosti věnoval i získávání informací o lidoveckých poslancích A. Petrovi a J. Plojharovi a aby s nimi navázal kontakt.⁷⁸

Už 21. února 1948 získali komunisté od soudružky Hodinové – Spurné informace o tom, že Alois Petr je ochotný ke spolupráci s nimi, že se vyjádřil velmi odmítavě k demisi lidoveckým ministrů a že přislíbil i podporu Josefa Plojhara, s nímž se telefonicky spojil. Tentýž den Alois Petr o situaci jednal na ministerstvu vnitřního obchodu s Alexejem Čepičkou.⁷⁹

Během 21. února 1948 přijel do Prahy Plojhar, který nejprve jednal s A. Čepičkou. Při obědu ve sněmovní restauraci se setkal s A. Petrem a s B. Rattingerem. V tuto dobu už Plojhar vyjádřil své pevné rozhodnutí postupovat při řešení nastalé

⁷⁶ Oslavy 30. výročí Říjnové revoluce/ Projev br. poslance J. Plojhara, *Hlas lidu*, roč. III (36), č. 46 z 12. 11. 1947, s. 2

⁷⁷ Bedřich Rattinger (1. 11. 1911 - 30. 9. 1991) se narodil v Brně, kde v letech 1931 - 1936 vystudoval na Masarykově univerzitě práva. Počátkem třicátých let vstoupil do KSČ. Na začátku německé okupace odešel do Velké Británie, kde sloužil v armádě. Po návratu do vlasti se stal tajemníkem poslaneckého klubu KSČ a v roce 1948 zastával funkci tajemníka Akčního výboru parlamentní Národní fronty. Od poloviny padesátých let působil na Právnické fakultě Univerzity Karlovy jako profesor ústavního práva. Aktivně se angažoval v reformním procesu druhé poloviny šedesátých let, za což byl v únoru 1970 předčasně penzionován.

⁷⁸ Únorový deník (17. - 23. 2. 1948)/ Bedřich Rattinger, *Na pozvání Masarykova ústavu*, Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2005, s. 148

⁷⁹ Únorový deník (17. - 23. 2. 1948)/ Bedřich Rattinger, *Na pozvání Masarykova ústavu*, Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2005, s. 149

vládní krize ve shodě s komunisty. Přitom Plojhar i Petr věděli, že mají v nové vládě zastávat ministerská křesla, s čímž souhlasili.⁸⁰

V pondělí 23. února 1948 se Rattinger po ránu a poté i během oběda opět na půdě sněmovny setkal s Plojharem a s Petrem. Znovu se mu od nich dostalo ujištění, že postupují v úplné shodě s vedením KSČ, a vyjádřili svou naprostou loajalitu ke komunistické straně.⁸¹

Plojharovo myšlenkové „zrání“, v kontrastu s jeho předúnorovou politickou činností, nejlépe dokládá jeho pozdější popis poválečných událostí ve straně:

„Již krátce po revoluci se začínalo ukazovat, že vedení strany upouští od závazných principů Košického vládního programu a z nich vyplývající lidové politiky a že opouští i správné zásady křesťanského sociálního zaměření, ze kterého mělo vycházet v další své práci. Tento odklon od jediné možné a zdravé koncepce byl zaviněn přesuny mocenskými, organizačními a ideologickými, ke kterým ve straně došlo. Po válce se totiž nahrnulo do Čs. strany lidové – a zejména do jejich vyšších orgánů – množství příslušníků likvidovaných politických stran i bývalých členů povolených stran, kterým byl starý křesťansko sociální program strany zcela cizí. Jednalo se jim o to, aby mohli prostřednictvím strany uplatňovat své liberalisticko-kapitalistické názory, aby pod rouškou strany hájili zájmy složek křesťanskému cítění a nazírání naprosto cizích a mnohdy k němu i nepřátelských – jednoduše, aby se pod novou firmou mohli zařadit po starém. Jakého smýšlení byli a koho hájili tito lidé, kterým se podařilo ovládnout významné posice ve straně? Nebylo tajemstvím, že prof. Dr. Adolf Procházka, ministr za Československou stranu lidovou, je smýšlením národní demokrat, že zastupuje zájmy bývalých politických vrstev stran národně demokratické a živnostenské. Jeho manželka dr. Helena Koželuhová, byla zase mluvčím agrárníků, obnova jejich strany byla Košickým vládním programem výslovně zakázána. Dr. Ivo Ducháček, poslanec za Československou stranu lidovou, byl až do 5. května 1945 národním socialistou a osobním tajemníkem ministra dr. Huberta Ripky v Londýně. A Pavel Tigrid, původním jménem Schönfeld, byl dříve dokonce levicově zaměřeným sociálním demokratem. Proslul zejména svými štvavými články proti republice v časopisech ‚Obzory‘ a ‚Vývoj‘, jehož byl šéfredaktorem. Další z této skupiny agresivní pravice, poslanec dr. Bohdan Chudoba, byl, jak se nezvratně dokumentárně zjistilo, jedním z iniciátorů

⁸⁰ Únorový deník (17. - 23. 2. 1948)/ Bedřich Rattinger, *Na pozvání Masarykova ústavu*, Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2005, s. 152

⁸¹ Únorový deník (17. - 23. 2. 1948)/ Bedřich Rattinger, *Na pozvání Masarykova ústavu*, Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2005, s. 165

pronásledování osob židovského původu na školách druhé republiky. Pro úplnost je snad třeba ještě uvést, že zemědělskou politiku Čs. strany lidové určovali bývalí agrárníci ing. Dr. Štěpán Benda, Stanislav Broj a František Desenský.

Činnost této skupiny byla tím nebezpečnější, že i mezi starými pracovníky strany, zejména ve vedení, se začínala prosazovat rozvratná a duchu Národní fronty nepřátelská koncepce: koncepce protisovětská a protikomunistická. Nešlo o náhodný zjev, ale o výsledek soustavného a cílevědomého úsilí reakčních sil, které mělo svůj počátek již za druhé světové války.⁸²

K samotným únorovým událostem v lidové straně Plojhar napsal:

„Z posledního uveřejněného dokumentu vedení strany, dopisu prezidentu republiky dr. Edvardu Benešovi ze dne 23. února, vyplývá jasně, že vedení spoléhá už jenom na něho, jako na ‚nejvyššího strážce‘ ústavy. Bezradnost a nemohoucnost vedení strany se prohloubila ještě před odesláním tohoto dopisu na zasedání výkonného výboru Československé strany lidové dne 23. února 1948. Na této schůzi se projednávala politika strany v souvislosti s vládní krizí. Ministr František Hála pochopitelně obhajoval demisi ministrů Československé strany lidové, při čemž jeho hlavní zbraní bylo tvrzení, že prezident celý postup schvaluje a demisi zaručeně nepřijme. S návrhem na ‚masovou akci‘ proti komunistům vystoupil na této schůzi dr. Ivo Ducháček, který chtěl, aby Čs. strana lidová vyzvala rolníky, aby zastavili dodávku potravin Praze a jiným městům a tak pod hrozbou vyhladovění donutili lidové hnutí k ústupu. Tento dobrodružný nápad však zcela propadl.

Zasedání výkonného výboru dostalo velmi bojovný charakter, když jsme s Aloisem Petrem vystoupili s kritikou zhoubné politiky vedení strany a žádali, aby Československá strana lidová prováděla politiku skutečně lidovou, jak to odpovídá jejímu názvu a křesťansko sociálním tradicím. Alois Petr tehdy prohlásil, že se nepostavíme a že nevíme, proč bychom se vůbec měli stavět proti dělnické třídě a pracujícím lidu, jak to činí vedení strany. Při této otevřené srážce vznikla velmi prudká a ostrá diskuse, která jen dotvrzovala rozkol ve straně. Nedošlo se však k žádnému závěru, protože během diskuse bylo oznámeno, že Sbor národní bezpečnosti provádí domovní prohlídku v ústředním sekretariátu národních socialistů a ministr Frant. Hála schůzi za všeobecného zmatku raději rozpustil. Tak strana zůstala prakticky bez vedení. Avšak ne nadlouho.

⁸² Plojhar, Josef, *Vítězný únor a Čs. strana lidová*, Praha: Lidová demokracie, 1958, s. 28 - 29

O několik hodin později, v pondělí 23. února večer, konalo se v Sladkovského síni Obecního domu v Praze shromáždění, svolané Ústřední radou odborů. Toto zasedání dotvrdilo i po vnější stránce jednotu lidu, která se tak výrazně projevila v masovém zakládání akčních výborů Národní fronty. Památného zasedání ve Sladkovského sále Obecního domu se zúčastnili zástupci všech politických stran, kteří nezradili myšlenku Národní fronty a byli rozhodnuti upřímně a plodně spolupracovat se všemi ostatními stranami a kromě nich také se zástupci všenárodních organizací, jimiž byla Národní fronta posílena a rozšířena. Za Československou stranu lidovou se tohoto zasedání zúčastnili poslanci Alois Petr a Josef Plojhar a člen rady ZNV dr. Dionysius Polanský. Věděli jsme sice, že existuje jakési tvrzení některých členů starého vedení, podle kterého ‚je vyloučen ze strany každý, kdo by za stranu bez zmocnění výkonného výboru jednal‘, ale nějaké podobné rozhodnutí již nemělo žádnou platnost, poněvadž vedení strany i výkonný výbor přestaly prakticky existovat. Reakční živly v nejvyšších orgánech strany, které přivedly stranu na okraj záhuby, svou věc nejen prohrály, ale přímo desertovaly od širokých mas členstva a zanechaly stranu bez vedení. Pokládali jsme proto za svou povinnost vůči národu i straně nabídnout jménem členstva Československé strany lidové ruku všem ostatním lidovým silám, v jejichž čele stála Komunistická strana Československa, ke společné práci pro blaho našich národů.“⁸³

Během výše zmíněného večerního jednání dne 23. února 1948 v Obecním domě vystoupil se svým projevem „jménem“ lidové strany Alois Petr a vyjádřil oddanost přítomnému předsedovi vlády Gottwaldovi. V průběhu dalšího jednání byl přijat návrh na zvolení přípravného výboru, který okamžitě zahájil jednání o vytvoření Ústředního akčního výboru Národní fronty. Za lidovou stranu se stali členy tohoto výboru Alois Petr a Josef Plojhar. Když byl dne 25. února 1948 Ústřední akční výbor Národní fronty ustaven, stal se jeho předsedou Antonín Zápotocký (tehdejší předseda Ústřední rady odborů), jedním z místopředsedů Josef Plojhar a členem výboru Alois Petr.⁸⁴

V rámci těchto opatření došlo k vytvoření akčního výboru Československé strany lidové, který začal bezprostředně po svém vzniku přebírat ústředí strany a zejména její tiskové podniky. Ve středu 25. února 1948 již vyšla Lidová demokracie jako orgán akčního výboru strany. S okamžitou platností bylo zastaveno vydávání týdeníků Obzory a Vývoj. Přestože vliv lidové strany negativně ovlivňoval nedostatek výrazných politických osobností, lépe se jí dařilo právě na poli publicistiky, kde

⁸³ Plojhar, Josef, *Vítězný únor a Čs. strana lidová*, Praha: Lidová demokracie, 1958, s. 54 - 55

⁸⁴ Plojhar, Josef, *Vítězný únor a Čs. strana lidová*, Praha: Lidová demokracie, 1958, s. 56

vynikaly tyto dva oblíbené týdeníky, Obzory, řízené dr. Ivo Ducháčkem, a Vývoj, v jehož čele stál šéfredaktor Pavel Tigrid. Právě on dokázal úspěšně polemizovat s komunistickými novináři. Mezi další výrazné osobnosti na tomto poli patřila se svými bojovně antikomunistickými články dr. Helena Koželuhová, jako neobyčejně erudovaný ideolog strany vystupoval historik dr. Bohdan Chudoba. Významnou úlohu v rámci české kultury mělo také lidovecké nakladatelství Vyšehrad, na jehož proslulosti měl hlavní zásluhu literární kritik dr. Bedřich Fučík.⁸⁵

Za svoji aktivitu byl Plojhar záhy odměněn. Dne 25. února 1948 se Josef Plojhar stal členem vlády Klementa Gottwalda, muže, který dne 21. prosince 1929 vystoupil v československé poslanecké sněmovně Národního shromáždění a prohlásil: „*A my jsme stranou československého proletariátu a naším nejvyšším štábem je skutečně Moskva. A my se do Moskvy chodíme učit, víte co? My se od ruských bolševiků do Moskvy chodíme učit, jak vám zakroutit krk. A vy víte, že ruští bolševici jsou v tom mistry... Přejde vás smích!*“⁸⁶ Plojhar se dočkal přislíbené funkce a stal se v doplněné Gottwaldově vládě ministrem zdravotnictví. Plojharovy schopnosti, nikoli však morální kvality, dokládá skutečnost, že v čele zmíněného resortu setrval až do roku 1968, tedy suverénně nejdéle z členů Gottwaldovy vlády. Zatímco legitimní vedení lidové strany přešlapovalo na místě, Plojhar se v nastalé situaci okamžitě zorientoval a projevil se jako muž činu. Post ministra dopravy v doplněné Gottwaldově vládě obsadil Alois Petr.

Po převzetí moci v lidové straně se k jejím členům obrátili ve společném prohlášení nazvaném „Provolání ke všem stoupencům“ ministři Plojhar a Petr s následující výzvou:

„Sestry a bratři čs. strany lidové

Za těžké vnitropolitické krise, která otrásla samotným základem našeho národního života, tvoří se nová Národní fronta všech věrných Čechů a Slováků na široké základně. Do této fronty se hlásí spontánně i čs. strana lidová, očištěna od rozvratných, duchu strany nepřátelských živlů.

Zůstávajíc věrni našemu osvědčenému křesťansko – národnímu a sociálně pokrokovému programu lidovému, ze všech sil budeme přispívati k vybudování šťastné přítomnosti a budoucnosti republiky.

⁸⁵ Daněk, Břetislav, *Československá strana lidová, její krize a obroda*, Praha: Vyšehrad, 1992, s 15 -16; Renner Jan, *Československá strana lidová 1945-1948*, Brno: Privis, 1999, s. 26

⁸⁶ Churáň, Milan a kol., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století I (A-M)*, Praha: Libri, 1998, s. 176

Po druhé světové válce obnovená Československá republika zvedla se k novému životu především díky nesmírným obětem, které v boji proti dějinnému nepříteli našemu Německu přinesl lid Sovětského svazu. Prosíme, abyste zachovali naprostý klid a plnili přesně své úkoly a běžné povinnosti. Rychlým vyřízením krise, která je v rukou strážce ústavy presidenta Dr. Edvarda Beneše, k němuž chováme neomezenou oddanost a důvěru, ukončíme nebezpečný neklid na všech pracovištích v továrnách a ve výrobě a zabráníme dalším osudným následkům. Zachováme věrnost širokým masám našeho lidu a všech stavů, kteří nám dali důvěru a kteří i nadále půjdou s námi pod naším praporem do práce pro dobro národa a blaho státu. Máme záruky, že náš politický život se bude i nadále vyvíjet demokratickou a parlamentní cestou. Žádáme, aby naši věrní činovníci v každém kraji a okrese vyslali ty nejspolehlivější z řad strany do akčního výboru v kraji a ihned oznámili adresy delegovaných do ústředí a krajských sekretariátů.

Náš tisk vychází dále, bude vás informovat, povzbuzovat a určovat správnou linii skutečně lidové, křesťanské, národní a sociálně reformní politiky. Sledujte v tisku pokyny. Podle nich se pak přesně řiďte.

Sekretariáty, tajemníci, volení zástupci strany zůstávají nadále na svých místech, odejdou pouze ti, kteří by vnášeli rozvratné myšlenky do našeho hnutí.

Sestry a bratři, s důvěrou do práce za naše velké, křesťanské, národní, slovanské a sociálně reformní ideály!⁸⁷

Sám Plojhar popisoval situaci v rozhodujících dnech února 1948 v dobovém tisku následovně:

„V historické chvíli jsme se upřímně, otevřeně a bez výhrad přihlásili k činorodé práci při budování a tvoření všech základů, z nichž má vyrůstati nová a bohdá šťastná budoucnost našeho národa. Náš program křesťanský a sociálně reformní zůstal v základu stejný. A právě k tomuto programu musíme učinit několik poznámek, jež jeho smysl nemění, ale dávají mu skutečný národní a státní, jakož i státotvorný smysl.

Hlásíme se s radostí, hlásíme se s hrdostí k velké a nepřemožitelné rodině slovanských národů, které vedeny Sovětským svazem, jsou po vítězné válce povolány k tomu, aby vytvořily nový život střední a východní Evropy. Naše řeč musí být v zájmu národa jasná. Jdeme se Sovětským svazem, s nímž stojíme i padáme. Jsme, protože si vážíme největšího slovanského bratra, Sovětského svazu, vždy ochotni kdykoliv v dobách dobrých i zlých státu mu po boku a nejenom spolupracovat s ním ve všech odvětvích

⁸⁷ Provolání ke všem stoupencům, *Hlas lidu*, roč. IV (37), č. 9 z 3. 3. 1948, s. 1

života, ale bude-li zapotřebí, zpečetí naši věrnost a přátelství – jako již jednou v minulosti v minulé válce proti fašistickému Německu třeba krví.

Ale naše největší dnešní národní povinnost tkví v tom, že vycházejíce ze základny obrozené Národní fronty v semknutých řadách celého národa přiložíme s radostí a upřímností ruku k dílu a budeme spolubudovat šťastnější život našeho lidu. Slíbili jsme – my lidovci – upřímnou a poctivou spolupráci se všemi, kteří to myslí s národem dobře a kteří národ vedou. Toto naše slovo jest pevné a my je dodržíme. Překonáme překážky, očistíme naši stranu i národ od nepoctivých a rozvratných živlů. V opravdové bratrské pospolitosti půjdeme dál a uskutečníme velké ideály naší národní revoluce, košického vládního programu a vládního programu nové vlády Klementa Gottwalda.

Přesvědčili jsme se a máme záruku, že spolupráce bude demokratická a upřímná a my, nastupující novou cestu, slibujeme, že činy dokážeme věrnost za věrnost a upřímnost za upřímnost.

Sestry a bratři. Žádáme od vás všech, kteří se hlásíte do naší obrozené lidové strany, otevřenost a upřímnost. Očistíme naši stranu od nánosů liberalistických a kapitalistických myšlenek. Tento svět minulosti se nikdy nevrátí a nelze jít vpřed s hlavou obrácenou dozadu. Kdo příliš váhá, kdo se příliš dlouho rozmýšlí a kdo to nemyslí upřímně nebo pomýšlí dnes nebo v budoucnosti na neupřímnost a záměrnost, nepatří do našich řad, a nesmí v našich řadách jíti.“⁸⁸

Politická reprezentace „obrozené“ lidové strany se sešla v sobotu 28. února 1948 v pražském Obecním domě. Přítomní poslanci, krajsští předsedové a krajsští tajemníci si vyslechli zprávy ministrů Josefa Plojgara a Aloise Petra a projev člena pražského Zemského národního výboru Dr. D. F. Polanského. Tentýž den proběhla i schůze krajského výboru strany lidové v Českých Budějovicích, kde o situaci referovali Josef Plojhar, generální tajemník strany E. Hála a krajský tajemník J. Jágr. Následujícího dne proběhla schůze okresního výboru lidové strany, kde o situaci opět hovořili J. Plojhar, E. Hála a J. Jágr. Na těchto schůzích byla vyslovována podpora novému vedení.⁸⁹

Členové lidové strany byli společným prohlášením Josefa Plojgara a Aloise Petra instruováni :

„Akční výbor čs. strany lidové vydává pro vybudování nové organizace lidové strany tyto pokyny:

⁸⁸ Demokraticky s lidem, *Hlas lidu*, roč. IV (37), č. 9 z 3. 3. 1948, s. 1

⁸⁹ Strana lidová má důvěru svého členstva, *Hlas lidu*, roč. IV (37), č. 9 z 3. 3. 1948, s. 1

1. *Ve všech krajích vytvoří pověření členové ihned ze spolehlivých stoupenců a po vyloučení všech, kteří se zpronevěřili duchu strany a lidově demokratickému režimu nové krajské akční výbory strany.*

2. *Tyto krajské akční výbory provedou ve všech okresních a místních akčních výborech a ostatních složkách strany stejnou očistu a vytvoří podobně akční výbory okresní a místní.*

Nové akční výbory převezmou okamžitě do své správy místní okresní a krajské sekretariáty a všechn majetek a jmění strany.

3. *Nové akční výbory strany lidové ihned naváží spolupráci s akčními výbory Národní fronty a provedou očistu strany ode všech žvlů protilidových, a ode všech, kdo do strany vnesli činnost a názory nepřátelské lidově demokratickému státnímu režimu.*

4. *Nové akční výbory strany lidové oznámí ihned krajskému sekretariátu čs. strany lidové v Českých Budějovicích, třída maršála Malinovského 11, že a kdy byly tyto pokyny provedeny. Další pokyny budou podrobně uvedeny v tisku.*“⁹⁰

Otázkou zůstává, proč se Josef Plojhar rozhodl k takto razantnímu postupu. Důvodů bylo jistě více. Svou roli evidentně sehrály osobní ambice, podstatný prvek v jeho úvahách představovaly i zkušenosti z nacistických koncentračních táborů, kde se setkal s mnohými komunisty. Plojhar uvězněný z nejasných příčin na samém začátku druhé světové války mohl mít obavy a strach o osobní bezpečí v době únorového přeratu. Vzhledem k dalšímu vývoji událostí se jako nepříliš pravděpodobná jeví jeho snaha o zajištění existence Československé strany lidové jako určité alternativy ke komunistické moci v Československu.

⁹⁰ Vytvořte všude akční výbory strany/ Nové krajské akční výbory vytvoří po provedení očisty stejným způsobem akční výbory okresní a místní, *Hlas lidu*, roč. IV (37), č. 9 z 3. 3. 1948, s. 2

9. Plojharova suspenze

Po únorovém převzetí moci komunistickou stranou následovaly v Československé straně lidové zásadní změny. Řada vůdců a předních publicistů strany raději volila exil (prof. Procházka, dr. Ducháček, Tigrid, dr. Chudoba). Útěk se nepodařil Šrámkovi a Hálovi, kteří byli před tajným odletem zatčeni a internováni. Z řad „obrozené“ lidové strany byli samozřejmě vyloučeni.

Po dr. A. Klimkovi se novým generálním tajemníkem strany stal Eduard Hála, který se ještě pokusil udržet stranu jako masovou organizaci a snažil se zachovat i její náboženský ráz. Na zemské konferenci Československé strany lidové v Kroměříži 21. 8. 1948 se ve svém odvážném projevu zastal perzekuovaných členů strany a vyzval k obnovení jejího vlivu nábořem nových členů, k zakládání nových organizací, k orientaci na mládež a k aktivitě ve všech povolených společenských oblastech.⁹¹ Úsilí Eduarda Hály však v říjnu 1948 vyústilo v jeho vynucenou rezignaci, následně byl zatčen, odsouzen a mnoho let vězněn. Ve stranické funkci byl nahrazen bývalým pracovníkem křesťanských odborů Antonínem Pospíšilem, který byl k vládnoucímu režimu loajální.⁹²

Ze 46 lidoveckých poslanců zvolených ve volbách v roce 1946 jich 10 emigrovalo, 12 se ocitlo v komunistických věznicích (Stanislav Broj byl popraven, Ing. R. Sochorec, Jan Plesl a Ing. Alois Janáček v žalářích zemřeli), Šrámek s Hálou byli zadrženi na útěku a 13 dalších poslanců bylo zbaveno mandátů.⁹³

„Obrození“ lidové strany se neprojevalo pouze odchodem velké části jejich čelních představitelů. Neméně významným jevem byla i razantní redukce členské základny. Zatímco na podzim roku 1945 měla 344.000 členů a v roce 1946 strana uváděla půlmilionovou členskou základnu,⁹⁴ záhy po únoru 1948 došlo k postupné redukci na zhruba 20.000 členů.⁹⁵

Josef Plojhar získal čelní místo v hierarchii lidové strany a post ministra. Jako jedna z opor etablojícího se komunistického režimu se stal leaderem jihočeské kandidátky Národní fronty v květnových volbách v roce 1948.

⁹¹ Marek, Pavel a kol., *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861 – 1998*, Olomouc: Gloria, 2000, s. 335

⁹² Daněk, Břetislav, *Československá strana lidová, její krize a obroda*, Praha: Vyšehrad, 1991, s. 27

⁹³ Marek, Pavel a kol., *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861 – 1998*, Olomouc: Gloria, 2000, s. 334

⁹⁴ Kaplan, Karel, *Československo v letech 1945-1948*, Praha: SPN, 1991, s. 38

⁹⁵ Daněk, Břetislav, *Československá strana lidová, její krize a obroda*, Praha: Vyšehrad, 1991, s. 27

Původně se předpokládalo, že strany (samozřejmě „obrozené“) budou ve volbách kandidovat samostatně a v tomto duchu se nesl i téměř dvouhodinový Plojharův projev v českobudějovické Besedě dne 24. března 1948. Ve svém vystoupení před spolustraníky opět vysvětloval stávající politickou situaci: „*Chtěli vyloučit komunistickou stranu z vlády a chtěli namluvit p. presidentovi Dr. Edvardu Benešovi, že se dá vládnout bez komunistů. Spolek zrádců a šílenců to byl, který se snažil podkopati základy naší republiky*“. V závěru svého projevu Plojhar na své přívržence apeloval: „*Strany, které tvoří Národní frontu a jsou zastoupeny ve vládě, budou kandidovat samostatně. Bude tudíž kandidovat i strana lidová. Toho nechť jsou si vědomi všichni věrní a řádní příslušníci strany.*“⁹⁶

Nakonec však bylo rozhodnuto o vytvoření jednotné kandidátní listiny Národní fronty, na niž nebyl zařazen žádný opoziční politik. Parlamentní volby, které proběhly 30. května 1948, byly poznamenány atmosférou nepokrytého zastrašování. Pro Plojharem vedenou jednotnou jihočeskou kandidátku Národní fronty se dle oficiálních údajů vyslovilo 90,50 % voličů a zbylých 9,50 % odevzdalo bílé lístky.⁹⁷

Otázka znovuzvolení Plojhara do parlamentních lavic byla v komunisty režírovaných volbách předem zodpovězená, důležitým střetem se však stal spor o Plojharovu suspenzi. Přestože to z Plojharových politických aktivit nebylo zřejmé zvláště v této době, kdy napomáhal upevnění a budování zdání legitimnosti zločinného komunistického mocenského monopolu v zemi, byl římskokatolickým knězem.

Dne 21. dubna 1948 rozeslal arcibiskup Beran kněžím své arcidiecéze dopis. V jeho úvodu odmítl ztotožňování komunismu s křesťanstvím a v následující části listu fakticky zakazoval všem kněžím veškerou politickou činnost, účast v politických stranách, výborech a komisích Národní fronty. Zdůrazňoval, že nedá svolení žádnému knězi ke kandidatuře na politické funkce a že pokud takové pozice v současné době zastávají, mají je předat laikům. Arcibiskupovo vyjádření, s nímž souhlasili i ostatní biskupové, mělo velký dopad. Mnozí duchovní následně přerušili styky s orgány Národní fronty, jež se je snažily přimět ke spolupráci. Když se biskupové sešli dne 3. května 1948 v Olomouci, kde byl přítomen i Plojhar a ministr spravedlnosti Alexej Čepička, potvrdili usnesení o zákazu politické činnosti kněží a to nejen v rámci

⁹⁶ Volby do Národního shromáždění budou 23. května, *Hlas lidu*, roč. IV (37), č. 13 z 31. 3. 1948, s. 2

⁹⁷ Jednota národní volbou vyhlášena, Vítězství Národní fronty, Naděje reakce navždy zmařeny – Čsl. strana lidová získala dva poslance: ministra zdravotnictví J. Plojhara a rolníka J. Kratochvíla, *Hlas lidu*, roč. IV (37), č. 22 z 2. 6. 1948, s. 1

parlamentních voleb, ale i v rámci nižších orgánů státní moci, včetně výborů Národní fronty.⁹⁸

Pro komunistickou stranu bylo důležité hledat nějaký způsob soužití s katolickou církví. I mezi členskou základnou KSČ uvádělo tehdy 75 % jejích příslušníků nějaké náboženské vyznání a přes 90 % všech voličů bylo věřících. Snahou komunistů bylo získat na svou stranu aspoň některé kněze a pokusit se o vytvoření koncepce tzv. národní církve. Tedy církve, která by byla odtržena a izolována od papežského stolce a jež by byla loajální oporou režimu. V církevní politice KSČ se stále silněji projevovala snaha vnést rozkol mezi řadové kněze a jejich ordináře (biskupy).

Ještě bezprostředně před parlamentními volbami zástupci státní moci jednali s církevními představiteli o případných církevních trestech pro politicky angažované duchovní. 25. května 1948 obdržel tehdejší ministr spravedlnosti Alexej Čepička od arcibiskupa Berana dopis, v němž bylo potvrzeno stanovisko k Plojharově suspenzi.⁹⁹

Dva týdny po volbách (12. června 1948) byla pražským arcibiskupstvím vydána vyhláška o suspendování kněží, kteří navzdory církevnímu zákazu kandidovali ve volbách do Národního shromáždění. Arcibiskup Beran nařídil její vyvěšení na dveřích kostelů. Věřící se v ní dočetli:

„Na poradách všech ordinářů Čech, Moravy a Slovenska bylo již 18. listopadu 1947 usneseno připomenout kněžím kánon 139. Totéž připomenutí bylo intimováno kněžím po poradách 9. února 1948. Oznámeno i veřejnosti. V důsledku usnesení porady biskupské dne 3. května 1948 bylo dáno na vědomí, že kněz, jenž by bez dovolení svého ordinaria kandidoval, bude ipso facto suspendován a divinis podle kánonu 2331 a kánonu 2279, § 2, č. 2. Poněvadž podle veřejných zpráv přesto několik kněží bez svolení příslušného ordinaria kandidovalo, upozorňujeme, že všichni tito kněží, bez výjimky, jsou suspendováni, tj. zbaveni pravomoci sloužit mši svatou a vykonávat kněžské funkce. Tato suspenze se týká i kněze budějovické diecéze Josefa Plojhara. Není ani možné, aby tito suspendovaní kněží řečnili na kněžských poradách a schůzích.“¹⁰⁰

Za Plojhara se postavilo vedení lidové strany veřejným prohlášením po němž následovalo 300 dalších rezolucí společenských organizací.¹⁰¹ Přívrženci Plojhara

⁹⁸ Kaplan, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Praha-Brno: Doplněk, 1993, s. 29

⁹⁹ Kaplan, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Praha-Brno: Doplněk, 1993, s. 34 - 38

¹⁰⁰ Vaško, Václav, *Neumlčená/ kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*, Praha: Zvon, 1990, s. 30

¹⁰¹ Kaplan, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Praha-Brno: Doplněk, 1993, s. 48

zdůrazňovali, že v minulosti byla politická aktivita kněží mnohokrát akceptována a to i v případech s křesťanskými zásadami těžko slučitelnými (Slovenský stát).

Na rozpoutanou mediální kampaň reagoval arcibiskup Beran otevřeným dopisem určeným lidové straně, v němž připomínal povinnosti kněze k biskupovi, jež plynou z jeho slibu.¹⁰² Také v dopise předsedovi vlády Antonínovi Zápotockému ze dne 5. srpna 1948 opět vysvětloval oprávněnost Plojharovy suspenze.¹⁰³

V úzké souvislosti s tímto sporem byl dne 22. září 1948 arcibiskup Beran vyloučen ze Svazu bojovníků za svobodu z důvodu „*veřejného, neoprávněného a nepravdivého útoku na člena ústředního výboru SBS a ministra P. Josefa Plojhara*“, kde v rámci sporu arcibiskup Beran také otevřel otázku Plojharova působení v koncentračním táboře Dachau.¹⁰⁴

Byla zvažována i možná Plojharova exkomunikace, ale tento požadavek pražské internunciatury (Vatikánu) odmítli biskupové při sedmihodinové diskusi.¹⁰⁵

Otázka Plojharovy suspenze se opakovaně objevovala během jednání zástupců církevní hierarchie a státu. Také jednání v předjaří roku 1949 byla ze strany státní moci podmíněna splněním čtyř požadavků, jímž bylo prohlášení církve o oddanosti režimu, potrestání duchovních odsouzených za protistátní činnost, umožnění spolupráce kněží s orgány lidové správy a zrušení Plojharovy suspenze.¹⁰⁶

Dne 17. února 1949 proběhla u arcibiskupa Berana porada o výsledcích dosavadního jednání. Arcibiskup Beran připustil možnost akceptování čtyř výše uvedených podmínek a žádal, aby zrušení Plojharovy suspenze bylo provedeno způsobem, který by nepoškodil autoritu církve.¹⁰⁷

O situaci měla jednat biskupská konference, která se konala 22. - 23. března 1949 ve Starém Smokovci na Slovensku. Během jednání však účastníci odhalili v konferenční místnosti odposlouchávací zařízení. Konferenci přerušili a pověřili arcibiskupa Berana, aby podal stížnost předsedovi vlády Zápotockému a ministrovi vnitra Noskovi. Jednání bylo odročeno.¹⁰⁸

¹⁰² Vaško, Václav, *Neumlčená/ kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*, Praha: Zvon, 1990, s. 39

¹⁰³ Kaplan, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Praha-Brno: Doplněk, 1993, s. 48

¹⁰⁴ Arcibiskup dr. Josef Beran vyloučen ze Svazu bojovníků za svobodu pro porušení stanov a zásad Svazu, *Lidová demokracie*, roč. IV., č. 222 z 23. 9. 1948, s. 1

¹⁰⁵ Kaplan, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Praha-Brno: Doplněk, 1993, s. 48

¹⁰⁶ Kaplan, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Praha-Brno: Doplněk, 1993, s. 60

¹⁰⁷ Kaplan, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Praha-Brno: Doplněk, 1993, s. 60

¹⁰⁸ Kaplan, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Praha-Brno: Doplněk, 1993, s. 62

Na stížnost z 25. března 1949 reagoval ministr Nosek 1. dubna 1949 dopisem, v němž odmítl jakýkoli podíl československé Bezpečnosti na instalaci odposlouchávacího zařízení a naopak zaútočil na církev, když tvrdil, že je nutné původce incidentu hledat mezi zahraničními novináři, u západních zpravodajských služeb nebo ve Vatikánu, který chtěl zjistit, jak jsou biskupy plněny jeho pokyny.

Arcibiskupova reakce v dopise z 11. dubna 1949 byla jednoznačná. Upozornil, že pátrání se ubírá nesprávnou cestou, uvedl příklady odposlouchávání telefonních hovorů biskupů, cenzurování jejich dopisů, získávání agentů z řad kněží a končil prohlášením: „*To všechno jsou fakta, o kterých víme, která nás nepřekvapují, poněvadž podobné metody známe z doby nacistické okupace a s nimi též počítáme.*“¹⁰⁹

Otázka zrušení Plojharovy suspenze nebyla podstatnou jen pro představitele komunistického režimu, ale trápila i samotného Plojhara. Původně se Plojhar aktivně zapojil do tzv. Katolické akce,¹¹⁰ k jejímuž ustanovení došlo na sjezdu v pražském Obecním domě dne 10. června 1949 za účasti asi 67 tzv. pokrokových kněží a blíže neurčeného počtu laiků.¹¹¹

Přestože komunisté usilovali o co největší rozšíření státní Katolické akce a snažili se v rozsáhlé kampani přesvědčit co nejvíce kněží, aby se stali jejími signatáři, tato aktivita narazila v církvi na rozhodný odpor. Již 20. června 1949 vyšel v Římě exkomunikační dekret, který tuto organizaci označil za schizmatickou, a ti, kteří by se k ní dobrovolně a vědomě přihlásili (zejména organizátoři) byli exkomunikováni.¹¹²

V červnu 1949 vzkázal českobudějovický biskup Josef Hlouch¹¹³ Plojharovi, že jeho suspenze může být odvolána, pokud se začne k biskupům chovat loajálně. Toto sdělení Plojhara silně ovlivnilo a 24. června 1949 prohlásil, že nemůže souhlasit s Katolickou akcí bezvýhradně, že on sám jí bezprostředně neorganizoval a že proti ní

¹⁰⁹ Kaplan, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Praha-Brno: Doplněk, 1993, s. 64 - 65

¹¹⁰ Katolická akce označuje účast laiků na církevní činnosti, respektive je synonymem pro různé skupiny, integrující činnost laiků pod vedením duchovních, jejichž smyslem je prosazovat katolická stanoviska ve společnosti. Činnost skutečné Katolické akce byla v Československu ukončena záhy po komunistickém převzetí moci. Název pak komunisté použili pro státem řízenou organizaci, která měla prosazovat jejich zájmy.

¹¹¹ Vaško, Václav, *Neumlčená/ kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*, Praha: Zvon, 1990, s. 70

¹¹² Vaško, Václav, *Neumlčená/ kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*, Praha: Zvon, 1990, s. 73

¹¹³ Ke svému biskupovi Hlouchovi (biskupem v českobudějovické diecézi v letech 1947 - 1972) neměl Plojhar dobrý vztah. V prvních poválečných letech Plojhar bydlel v Českých Budějovicích poblíž biskupské rezidence. Když s ním chtěl biskup jednou mluvit a pozval ho k sobě, Plojhar mu vzkázal, že mají k sobě stejně daleko a jestliže od něho něco chce, ať přijde za ním. (viz Vaško, Václav, *Neumlčená/ kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*, Praha: Zvon, 1990, s. 26)

má celou řadu námitek.¹¹⁴ Tímto prohlášením přispěl k celkovému neúspěchu tohoto režimem zosnovaného pokusu o rozkol katolické církve v Československu, plánované nižší organizace a struktury Katolické akce mnohde ani nevznikly.

Následně se Plojhar aktivně angažoval v státem organizovaném hnutí tzv. vlasteneckých kněží. Konference tohoto hnutí proběhla ve dnech 4. – 6. července 1950 na Velehradě za účasti 450 kněží z českých zemí a ze Slovenska, z nichž velká část svou účast vnímala jen jako projev souhlasu s obnovením jednání zástupců církve a státu. Hnutí poté stagnovalo a k jeho oživení došlo až 21. června 1951, kdy se konala schůze kněží Československého výboru obránců míru, dalších církevních funkcionářů a zástupců diecézí. Po Fierlingerově projevu její účastníci vytvořili celostátní výbor Mírového hnutí katolického duchovenstva v čele s Plojharem. Účastníci se dále rozhodli svolat celostátní mírový sjezd duchovenstva v předvečer svátku sv. Václava.

Sjezdu 27. září 1951 se zúčastnilo na 1200 duchovních. Největším překvapením organizátorů byl projevený nesouhlas proti Plojharovu projevu, v němž ostře napadal Vatikán. Reakce přítomných Plojgara zaskočila natolik, že se pokusil sjezdové jednání zkrátit návrhem, aby se nečetly všechny rezoluce. Od tohoto návrhu však pod nátlakem Fierlingera a dalších upustil.¹¹⁵ Mírové hnutí katolického duchovenstva, s Josefem Plojharem v předsednickém křesle, existovalo až do období tzv. Pražského jara (1968). Po opětovném upevnění komunistického mocenského monopolu v Československu vzniklo hnutí katolických duchovních *Pacem in terris*, které svou režimu loajální činností na Mírové hnutí katolického duchovenstva navázalo.

V roce 1951 se Plojhar dočkal odvolání suspenze, což nad rámec své pravomoci učinil dekretem v březnu 1951 pražský kapitulní vikář Antonín Stehlík, který oficiálně zastupoval pražského arcibiskupa Berana.¹¹⁶

Do rozporu s principy křesťanství se nedostávala jen Plojharova politická angažovanost. Jako ministr zdravotnictví byl spolu s Novotným, Fierlingerem, Širokým a Dr. Škodou podepsán pod zákonem č. 68/1957 Sb. o umělém přerušení těhotenství ze dne 19. prosince 1957, který byl dne 30. prosince 1957 publikován ve Sbírce zákonů republiky Československé (v částce 33) a dnem vyhlášení nabyl i účinnosti. Zákon

¹¹⁴ Vaško, Václav, *Neumlčená/ kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*, Praha: Zvon, 1990, s. 89

¹¹⁵ Vaško, Václav, *Neumlčená/ kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*, Praha: Zvon, 1990, s. 158 - 160

¹¹⁶ Vaško, Václav, *Neumlčená/ kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*, Praha: Zvon, 1990, s. 147

legalizoval možnost umělého přerušení těhotenství (podmíněno žádostí ženy a rozhodnutím příslušné komise) a v tomto směru upravil stávající trestní řád.

10. Čestný doktorát teologie

Na prahu padesátých let dvacátého století, v době, kdy se v Československu stupňoval komunistický teror, v době, kdy probíhaly vykonstruované soudní procesy, v mnohých případech zakončené justičními vraždami, v době, kdy společnost ovládl strach, tak právě v této době likvidace církevních organizací a masové perzekuce církve obdržel Plojhar za své služby režimu na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě¹¹⁷ čestný doktorát teologie.

Slavnostní promoce se uskutečnila 13. prosince 1950 a již z plejády přítomných hostů bylo evidentní, že nejde o čistě univerzitní záležitost. Slavnostního aktu se osobně zúčastnili předseda Národního shromáždění a generální tajemník Ústředního akčního výboru Národní fronty dr. O. John, místopředseda Národního shromáždění dr. D. Polanský, náměstkové předsedy vlády J. Ševčík a armádní generál L. Svoboda, ministři dr. A. Čepička, V. Nosek, Št. Rais, E. Erban a četní další hosté, včetně pražského primátora dr. V. Vacka. Kancelář prezidenta republiky zastupoval její přednosta B. Červíček, Československá strana lidová měla mimo jiné zastoupení v jejím místopředsedovi E. Vojancovi a v generálním tajemníkovi, poslanci A. Pospíšilovi.¹¹⁸

Při příležitosti této pocty pronesl Plojhar v Karolínu následující slova, v nichž vystihl, čemu a komu za ocenění vděčí:

„Dovolte mi, abych v tuto radostnou chvíli vzpomenu našeho dobrého pracujícího lidu a prvního dělníka a nejlepšího hospodáře naší lidově demokratické vlasti, presidenta republiky Klementa Gottwalda, kteří nejenom věřícímu lidu v naší vlasti náboženskou svobodu ústavou slíbili, ale kteří tento daný slib v míře nejhojnější také plní. A jestliže naše vláda a náš lid brání tomu, aby v naší vlasti bylo zneužito náboženského přesvědčení a náboženství proti míru a proti republice, k této nelidské, nanejvýš nekřesťanské činnosti, pak je to v plném souhlasu a za nadšené podpory všech našich kněží, věrných lidu, naší republiky a naší drahé vlasti.

Dovolte, spectabilis, pane děkane, vážení páni profesoři slavné fakultní rady, abych co nejsrdečněji poděkoval za velké uznání, kterého se mi dnes dostává a které především přijímám jako jeden ze sta a tisíců vlasteneckých kněží v naší republice, kteří

¹¹⁷ Oficiální název zněl „Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích“, vychovávala bohoslovce katolické církve, kdy komunisté prosadili odloučení Katolické teologické fakulty od Univerzity Karlovy podle §§ 33 a 34 zákona č. 58/1950Sb. o vysokých školách.

¹¹⁸ Významná pocta bojovníkům za mír/ Ministru J. Plojharovi a povereníku A. Horákovi udělen čestný doktorát Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty, *Lidová demokracie*, roč. VI, č. 293 z 14. 12. 1950, s. 1

jsme, zachovávající věrnost Bohu, církvi a vlasti, nabídli našemu dobrému lidu své služby k výstavbě lepší, krásnější, nádhernější a spokojenější vlasti, než měla generace minulá, k práci, která je nejen prací pokrokovou, socialistickou, ale zároveň i prací nanejvýš křesťanskou.“ ¹¹⁹

Svůj projev završoval následující ódou, u níž by jakékoli komentáře postrádaly smysl:

„Dvakrát přišlo z Východu jasné světlo, které zazářilo do srdcí lidstva. Poprvé, když se naplnil čas, kdy byly zaplašeny temnoty rozumu i srdce a políbily se nebe se zemí. To poprvé zazářilo z Východu světlo – ex oriente lux – když hvězda betlémská zvěstovala narození Nejvyšší lásky. A podruhé vzešlo lidské společnosti nádherné světlo – ex oriente lux – když se objevila záře Velké říjnové socialistické revoluce.

Mnozí by nám chtěli namluvit, že tato dvě světla, tyto dva ohně se musí navzájem pohlcovat. Ne! Plameny se spojují v sytý žár a v tomto žáru obou plamenů z Východu společně kujeme nové heslo – Ex oriente pax – Z Východu mír! Všichni lidé dobré vůle si musí podat ruce k této práci pro záchranu lidského štěstí.“ ¹²⁰

Problematice spolupráce Československé strany lidové s KSC a otázce slučitelnosti křesťanství s ateistickým marxismem se Plojhar ve svých projevech a v článcích opakovaně věnoval:

„Je možno si klást otázku: Jak je možné, že Československá strana lidová, sdružující zejména křesťany, spolupracuje s komunistickou stranou, jak je možné, že uznává vedoucí úlohu KSC v Národní frontě, když je známo, že komunisté se ve své práci opírají o učení marxismu – leninismu a že jsou ateisty? Na tuto otázku mohu odpovědět snadno a zcela prostě. Naše vztahy nejsou založeny na tom, co nás rozděluje, nýbrž na tom, co nás spojuje. Spojuje nás především společná vůle bojovat za upevnění míru na celém světě, za zmírnění mezinárodního napětí, za odstranění válek ze života národů. Strasti válek postihují všechny lidi bez rozdílu pleti a politické příslušnosti. Střely a pumy si nevybírají mezi věřícími a ateisty, mezi komunisty a nekomunisty. Boj za mír proti podněcovatelům války a organizátorům válečných dobrodružství je nejpřednější povinností všech lidí dobré vůle, všech poctivých občanů světa. Spojujeme-li se k takovému boji, nemohou a nesmějí nám vadit ideologické odlišnosti, rozdíly ve filosofických názorech.

¹¹⁹ Základ křesťanského učení/ Z projevu ThDr. J. Plojhara, *Lidová demokracie*, roč. VI, č. 293 z 14. 12. 1950, s. 1

¹²⁰ *Společná cesta – jeden cíl*/ Sborník projevů a článků předsedy Československé strany lidové a ministra zdravotnictví Dr. J. Plojhara, Praha: Lidová demokracie, 1963, s. 78

Proto naše strana podporuje politiku Komunistické strany Československa a československé vlády, směřující k upevnění míru. Přitom se nedostáváme do rozporu s mravními zásadami, které plynou z naší náboženské víry, protože mírumilovná politika zemí socialistického tábora je s těmito mravními zásadami v plném souladu. “ ¹²¹

Přesně v duchu tehdejší oficiální propagandy, že vše dobré (včetně technických vynálezů a nejrůznějších objevů) pochází ze Sovětského svazu Plojhar tvrdí:

„A tu člověka mimoděk napadne, že si vlastně už ani nedovede představit, že by se mohlo konat něco velkého a lidem obecně prospěšného někde jinde než právě v Moskvě, v Sovětském svazu. “ ¹²²

Ve stejném duchu se vyjadřuje i o marxismu:

„Sen o šťastném životě bez obav ze zítřka je starý jako lidstvo samo, ale teprve marxismus, který našel v lidské společnosti sílu, schopnou přeměnit tento prastarý sen ve skutečnost, dal mu reálný podklad. A nejen to, přinesl i vědeckou metodu, jak k cíli dospět. “ ¹²³

Kdo chtěl v éře socialismu legálně publikovat, musel se zákonitě přizpůsobit jak dobové propagandě tak dobové terminologii, i když cenzura oficiálně neexistovala. Dokladem silně omezené svobody projevu a svobody tisku, i pro společenské elity tehdejší doby, je známý konflikt cenzorů a prezidenta Ludvíka Svobody, jehož autentické válečné vzpomínky (Z Buzuluky do Prahy) nesměly v původní verzi vyjít!

Plojhar ovšem ve svých veřejných projevech a ve své publicistické činnosti výrazně překračoval míru vyžadované loajality. Toto dokládají nejrůznější publikace, k nimž psal ideologicky silně podbarvené předmluvy či doslovy.

¹²¹ *Společná cesta – jeden cíl*/ Sborník projevů a článků předsedy Československé strany lidové a ministra zdravotnictví Dr. J. Plojhara, Praha: Lidová demokracie, 1963, s. 59

¹²² *Společná cesta – jeden cíl*/ Sborník projevů a článků předsedy Československé strany lidové a ministra zdravotnictví Dr. J. Plojhara, Praha: Lidová demokracie, 1963, s. 40

¹²³ *Společná cesta – jeden cíl*/ Sborník projevů a článků předsedy Československé strany lidové a ministra zdravotnictví Dr. J. Plojhara, Praha: Lidová demokracie, 1963, s. 43

11. K břehům Tichého oceánu

Plojharova politická angažovanost se neomezovala jen na geografický rámec socialistického Československa. Kromě ministerské funkce, v níž jako jediný z ministrů přečkal od roku 1948 nepřetržitě celých dvacet let, činnosti v Československé straně lidové, jejímž předsedou se stal po smrti Aloise Petra v roce 1951, a politické angažovanosti v rámci dalších států a komunistickou stranou dirigovaných organizací (předseda Mírového hnutí katolického duchovenstva, místopředseda Svazu československo – sovětského přátelství), stejně jako před únorovým převratem často cestoval do zahraničí.

Plojharovy zahraniční cesty se neomezovaly pouze na země sovětského mocenského bloku. Jako ministr zdravotnictví a jako čelný představitel tzv. mírového hnutí jezdil i na nejrůznější konference, kde prezentoval úspěchy československého socialistického zdravotnictví a mírumilovnost lidově demokratického režimu, který ač ve své podstatě ateistický, zajišťuje plnou náboženskou svobodu v zemi, kde se dokonce křesťanská strana podílí na politické moci.

O své cestě na Dálný východ vydal publikaci pod názvem „K břehům Tichého oceánu“. V době, kdy byly oblíbenými cestopisy režimem zpočátku tolerovaných a později perzekuovaných cestovatelských legend, inženýrů Hanzelky a Zikmunda, vycházející ve statisícových nákladech, v četných vydáních i v zahraničních překladech, se Plojharovo dílo dočkalo jediného vydání v počtu 5.000 výtisků.

Plojhar absolvoval cestu do zemí Dálného východu v krátkém časovém odstupu dvakrát. Poprvé cestoval vlakem jako předseda československé zdravotnické delegace ve dnech 16. dubna až 28. července 1956, podruhé letadlem jako člen československé vládní delegace vedené předsedou vlády Viliamem Širokým, a to ve dnech 8. března až 10. dubna 1957.¹²⁴

Přestože se o dvojici svých cest rozepisuje na více než dvou stech stránkách textu, překvapivě neinformuje o lidech, kteří s ním cestovali. Čtenář se tak může seznámit s idylicky líčenou cestou, poprvé přes Sovětský svaz do Čínské lidové republiky, podruhé do Čínské lidové republiky, Vietnamské lidové republiky, Korejské lidové republiky a Mongolské lidové republiky, avšak o účastnících obou delegací se nedozví téměř nic, ani jejich jména, natož nějakou charakteristiku. Kniha je vlastně

¹²⁴ Plojhar, Josef, *K břehům Tichého oceánu*, Praha: Lidová demokracie, 1957, s. 4, 84

mozaikou náhodných setkání s nadšenými zástupci pracujícího lidu v těchto zemích a přehledem oficiálních schůzek s politickými reprezentanty těchto států.

Tento idealistický obraz úspěchů socialismu v celosvětovém měřítku je doplňován komentáři, v nichž se například věnuje postavení katolíků v komunistické Číně, jejich poměry popisuje:

„Porovnáme-li jejich situaci současnou s poměry před rokem 1949, nezjistíme žádnou podstatnou změnu kromě té, že funkci ordinářů vykonávají výlučně čínští duchovní. Ani jeden z 24 pekinských kostelů nebyl uzavřen. V pekínské diecézi žije 80 kněží a 200 řeholnic, které mají k dispozici všechny prostory, potřebné k vykonávání funkce i k slušnému životu.

Pokud byl někdo z duchovních po roce 1949 potrestán vězením, pak se tak stalo nikoli proto, že byl katolickým duchovním, ale že se aktivně stavěl na stranu nepřátel lidu. Takových případů bylo skutečně málo.

Zahraniční duchovní, kteří do roku 1949 žili na území Číny, opustili zemi ze své vlastní vůle a hlavně proto, že neměli dobré svědomí. Strhli s sebou také některé čínské duchovní, kteří podlehli jejich tlaku. Mnozí z těch čínských duchovních, hlavně ti, kteří odešli do Honkongu, se však už do vlasti opět vrátili.“¹²⁵

Situaci v rozděleném Vietnamu komentoval:

„Radostně a s písní na rtech pracuje vietnamská mládež v továrnách a na polích. S chutí se vzdělává v nových školách a univerzitách. Po práci se oddává kulturní zábavě v národních i vesnických klubech, osvěžuje tělo sportem. Jen jednu velkou starost ještě má. S hlubokou účastí myslí na druhy v jižním Vietnamu, kde počet věznic převyšuje počet škol, kde nezaměstnanost mladých lidí dosahuje půl druhého milionu.“¹²⁶

O poměrech na rozděleném korejském poloostrově sugestivně píše:

„Jak dlouho budou děti tesknit po svých rodičích, násilím zadržovaných za demarkační čarou v jižním Korei.“¹²⁷

Pozoruhodnou pasáží publikace je také oddíl věnovaný návštěvě Mongolska, kde popisuje poušť Gobi.

„Co jsme viděli byla nekonečná mírně zvlněná rovina, v níž se zeleň chudé stepi střídala s bezútěšnými žlutošedými písky. Nikde človíčka, jen stádo divokých velbloudů

¹²⁵ Plojhar, Josef, *K břehům Tichého oceánu*, Praha: Lidová demokracie, 1957, s. 37

¹²⁶ Plojhar, Josef, *K břehům Tichého oceánu*, Praha: Lidová demokracie, 1957, s. 134

¹²⁷ Plojhar, Josef, *K břehům Tichého oceánu*, Praha: Lidová demokracie, 1957, s. 137

se tu a tam objevilo v čáře horizontu, zřejmě ohromených naším železným ořem. A nikde také nebylo stromu. Toto zjištění vyvolalo mimoděk vzpomínku na jednu figurku z Haškova ‚Švejka‘, na generála Finka von Finkenstein, jehož koníčkem bylo organisovat náhlé soudy, ačkoli to bylo ve většině případů proti vojenskému řádu.“¹²⁸

Následně Plojhar, který by sám mohl být, díky své zálibě v alkoholu, přirovnáván k Haškovu feldkurátovi Katzovi, líčí známou epizodu, kdy uvedený generál rozhodl o popravě domnělého vyzvědače oběšením na nejbližším stromě uprostřed stepi, kde žádné stromy nebyly.

¹²⁸ Plojhar, Josef, *K břehům Tichého oceánu*, Praha: Lidová demokracie, 1957, s. 144

12. Události roku 1968

Šedesátá léta přinesla zásadní změny jak v samotné římskokatolické církvi (pontifikát papeže Jana XXIII. a jeho nástupce Pavla VI. a zejména II. vatikánský koncil v letech 1962 – 1965), tak v socialistickém Československu, kde po amnestiích v letech 1960 a 1962 opustila komunistické žaláře většina politických vězňů.

Nutnost zásadních změn ve stylu řízení ekonomiky a celé společnosti se plně projevila v průběhu roku 1968, jehož začátek bývá označován jako „Pražské jaro“, spojované s populárním sloganem „Socialismus s lidskou tvář“.

Proměny se nevyhýbaly ani Československé straně lidové. Její stranický orgán, Lidová demokracie, si po odchodu jejího dosavadního šéfredaktora Rostislava Petery v roce 1963 díky kvalitním publicistům (zejména Jiří Brabenec a Rudolf Ströbinger) postupně získala značnou oblibu, vyhledávanou se stala i její kulturní rubrika.¹²⁹

Oživení strany se odrazilo i na členské základně. V průběhu roku 1968 vzrostla z přibližně 20.000 na čtyřnásobek. Do strany jednak nově přicházela věřící mládež, jednak se vraceli četní předúnoroví lidovci.¹³⁰

Touha po společenských změnách se projevila i v řadách lidové strany, kdy sílila kritika jejího dosavadního vedení. O víkend 30. a 31. března 1968 zasedal v Praze ústřední výbor Československé strany lidové, který se věnoval aktuálním vnitrostranickým problémům a který byl nucen reagovat na četná stanoviska stranických organizací a orgánů, v nichž se odrážela nespokojenost s pasivitou vedení strany ve vztahu k probíhajícím událostem.

Zasedání zahájil místopředseda strany A. Pospíšil. Úvodní projev přednesl předseda strany Plojhar, který v něm zrekapituloval stranický vývoj od roku 1948, vyjádřil se k řadě připomínek, jež byly vzneseny k jeho práci, a připustil nedostatečnou aktivitu stranických špiček.

Následovala bouřlivá diskuse, během níž vystoupil A. Pospíšil, jenž dal k dispozici svou stranickou funkci. Jeho rezignace strhla ke stejnému kroku další členy předsednictva. Následně bylo jednáno s Plojharem o možnostech jeho odchodu z čela strany a bylo nalezeno kompromisní řešení, kdy byl Plojhar po odstoupení ze své stranické funkce zvolen čestným předsedou strany. Tajnou volbou byli zvoleni na post předsedy strany Antonín Pospíšil, do funkce místopředsedy strany ing. Miroslav

¹²⁹ Daněk, Břetislav, *Československá strana lidová, její krize a obroda*, Praha: Vyšehrad, 1992, s. 29

¹³⁰ Daněk, Břetislav, *Československá strana lidová, její krize a obroda*, Praha: Vyšehrad, 1992, s. 30-31

Svoboda a ústředním tajemníkem strany se stal Jan Pauly, mezi zvolenými členy předsednictva Plojharovo jméno chybělo.¹³¹

Při svém dalším zasedání ústřední výbor Československé strany lidové dne 6. dubna 1968 rozhodl, že zastoupení strany ministrem Plojharem ve vládě končí demisí Lenártovy vlády, a zrušil usnesení o udělení čestného předsednictví Plojharovi.¹³²

V nově jmenované vládě ing. Oldřicha Černíka obsadil post ministra zdravotnictví člen Československé strany lidové, RNDr. Vladislav Vlček.¹³³

Určité satisfakce se Plojhar dočkal až v době nastupující tzv. normalizace, kdy mu dne 16. prosince 1969 ústřední výbor strany navrátil čestné předsednictví a zvolil jej za člena předsednictva strany.¹³⁴

Toto prosincové zasedání ústředního výboru strany z roku 1969 znamenalo zásadní změnu ve vedení strany, „dobrovolně“ odešlo 14 členů ústředního výboru (jinak by byli vyloučeni) a došlo k odvolání všech programových dokumentů z období „Pražského jara“.

Červnové zasedání ústředního výboru strany v roce 1970 přijalo usnesení, v němž uložilo vedení, aby dokončilo zhodnocení politické činnosti lidoveckých funkcionářů na všech stupních za období let 1968 – 1970 a vypracovalo zprávu o závěrech a učiněných opatřeních. Další zasedání tohoto stranického orgánu v listopadu 1970 znamenalo završení čistek a perzekuce. Byla přijata směrnice Ideové zásady politické činnosti ČSL, která plně odpovídala svým duchem ideám husákovské normalizace. Souhlas s tímto dokumentem se stal podmínkou členství ve straně.¹³⁵ Při „očistě“ strany se výrazně angažoval i její čestný předseda Josef Plojhar.

S odstupem několika let hodnotil Plojhar události roku 1968 následovně:

„Nesourodé, politicky nejednotné a celkově slabé vedení komunistické strany, jež se ujalo funkce začátkem roku 1968, nepřetržitě ustupovalo tlakům pravice. V průběhu tohoto vývoje komunistická strana přestala plnit svou vedoucí úlohu ve společnosti, státní a mocenské orgány se začaly rozkládat a nebyly s to plnit své třídní

¹³¹ Antonín Pospíšil předsedou ČSL/ Místopředseda: poslanec ing. M. Svoboda* ústřední tajemník: J. Pauly, *Lidová demokracie*, roč. XXIV, č. 91 z 1. 4. 1968, s. 1

¹³² Usnesení ústředního výboru ČSL, *Lidová demokracie*, roč. XXIV, č. 97 z 7. 4. 1968, s. 1

¹³³ President republiky jmenoval novou vládu ČSSR, *Lidová demokracie*, roč. XXIV, č. 99 z 9. 4. 1968, s. 1

¹³⁴ Zasedal ústřední výbor Čs. strany lidové/ Zásady politické činnosti* Výzva k soutěži o nejlepší výsledky v pracovní iniciativě* Dr. J. Plojhar členem předsednictva, F. Toman zvolen místopředsedou ČSL, *Lidová demokracie*, roč. XXV, č. 296 z 17. 12. 1969, s. 1

¹³⁵ Marek, Pavel a kol., *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861 – 1998*, Olomouc: Gloria, 2000, s. 337

poslání, ve složkách Národní fronty a v některých nově vytvořených organizacích se draly do popředí reakční živly, hroutilo se centrální plánování a řízení národního hospodářství a v zahraničních vztazích pravice nastoupila zprvu skrytý, později otevřený protisovětský kurs. Obsahové zaměření sdělovacích prostředků se v podstatě ztotožnilo s ideologickou diverzí imperialistických antikomunistických centrál.

V srpnu 1968 už v ČSSR vznikla vyhrocená kontrarevoluční situace a země se dostala na pokraj občanské války. Internacionální pomocí Sovětské armády a armád dalších zemí Varšavské smlouvy byly zachráněny životy tisíců lidí, upevněny západní hranice socialistického tábora a vytvořeny podmínky, aby se v Komunistické straně Československa mohly semknout a zkonsolidovat marxisticko-leninské, internacionalismu věrné síly a vyvést komunistickou stranu i celou československou společnost z hluboké politické krize.“¹³⁶

¹³⁶ Plojhar, Josef, *Výmar – Buchenwald*, Praha: Vyšehrad, 1974, s. 229

13. Plojharovo úmrtí

V den výročí oslav tzv. velké říjnové socialistické revoluce, 7. listopadu 1981, přinesly Rudé právo i Lidová demokracie na úvodní straně zprávu o náhlém, v souladu s tehdejšími zvyklostmi nijak specifikovaném, úmrtí Josefa Plojhara, který zemřel dne 5. listopadu 1981.¹³⁷ Na první straně obou deníků byla stejná fotografie Plojhara v brýlích, oblečeného do tmavého saka, s košilí a s vázankou.¹³⁸ Obě periodika shodně vyjmenovávala Plojharovy politické funkce a připomínala jeho ocenění. Byl dvojnásobným nositelem Řádu Klementa Gottwalda – za budování socialistické vlasti, nositelem Řádu 25. února 1948, vyznamenání Za zásluhy – 10 let Lidových milic nejvyššího stupně, Československé ceny míru a řady pamětních medailí.¹³⁹

Rudé právo v stručném Plojharově nekrologu, plně v souladu se svou ateistickou a proticírkevní povahou, vypustilo informaci o jeho kněžství. Když se v něm po týdnu objevila informace o Plojharově pohřbu, opět chyběla zmínka o církevním obřadu. Čtenáři se jen v závěru novinového článku dočetli: „*Poté se konalo poslední rozloučení na Olšanských hřbitovech.*“¹⁴⁰

Ve dnech mezi oznámením Plojharova úmrtí a jeho pohřbem přinesla Lidová demokracie několik článků, v nichž na něj členové Československé strany lidové v dobrém vzpomínali. Jeho činorodou práci připomínal dřívější tajemník okresního výboru ČSL v Kroměříži, toho času tajemník krajského výboru ČSL v Brně, J. Bartončík. Vzpomínal na Plojharovu aktivitu ve volebním obvodu č. 101, zahrnujícím polovinu okresu Kroměříž a od roku 1976 i několik obcí na Gottwaldovsku,¹⁴¹ v němž byl v červnových volbách v roce 1981 podruhé zvolen do Sněmovny lidu Federálního shromáždění ČSSR. Přestože Plojhar bydlel v Praze, pravidelně jednou za měsíc přijížděl na Kroměřížsko, kde se obvykle zdržel týden, někdy i déle, aby absolvoval sérii nejrůznějších setkání, přednášek, kulturních a společenských akcí.¹⁴²

¹³⁷ Josef Plojhar zemřel při cestě na sovětské velvyslanectví, kam byl pozván na recepci k oslavě tzv. VŘSR. Skonal náhle při výstupu do schodů. (viz Branda, Antonín, Útržky ze života, *Naše rodina*, roč. 34, č. 46 z 12. 11. 2002, s. 23)

¹³⁸ Plojhar se často nechával fotografovat s kolárkem, v jeho knihách se fotografie v „civilních“ šatech objevují jen výjimečně.

¹³⁹ Zemřel bratr Josef Plojhar, *Lidová demokracie*, roč. XXXVII, č. 267 z 7. 11. 1981, s. 1

Zemřel dr. h. c. J. Plojhar, *Rudé právo*, roč. 62, č. 267 z 7. 11. 1981, s. 1

¹⁴⁰ Rozloučení s dr. h. c. J. Plojharem, *Rudé právo*, roč. 62, č. 270 z 14. 11. 1981, s. 1

¹⁴¹ Jako Gottwaldov byl po K. Gottwaldovi přejmenován Zlín.

¹⁴² Vždy věřil v pracující lid, *Lidová demokracie*, roč. XXXVII, č. 269 z 13. 11. 1981, s. 3

Kromě několika projevů soustrasti přinesla Lidová demokracie i přetisk pasáže Plojharovy knihy K břehům Tichého oceánu, v níž líčil svá setkání s pamětníky na V. I. Lenina v okolí Leningradu.¹⁴³

K vyjádření soustrasti s Plojharovým úmrtím byly ve čtvrtek 12. listopadu 1981 od 14 do 18 hodin a v pátek 13. listopadu 1981 od 9 do 12 hodin vystaveny kondolenční archy. Do nich se bylo možné zvěčnit jednak na ústředním výboru Národní fronty ČSSR (na poštovní adrese Valdštejnské náměstí 4, Praha 1), jednak v sídle sekretariátu Československá strany lidové (na poštovní adrese Revoluční 5, Praha 1).¹⁴⁴

Státní pohřeb Plojhara proběhl v pátek 13. listopadu 1981. Ve dvě hodiny odpoledne byla v budově Federálního shromáždění ČSSR vystavena rakev, zahalená do státní vlajky a obklopená věnci od ÚV KSČ, od generálního tajemníka ÚV KSČ, od prezidenta republiky, od předsedy ÚV NF ČSSR, od ÚV NF ČSSR, od Federálního shromáždění a od vlády ČSSR, od Čs. mírového výboru, od sdružení katolických duchovních Pacem in terris a od četných dalších subjektů. Na věčnost Plojhara doprovázela výstava mnoha jeho řádů a vyznamenání. Státní pohřeb byl zakončen Internacionálou. Poté byla rakev za zvuků Pochodu padlých revolucionářů vynesena z budovy Federálního shromáždění a převezena na Olšanské hřbitovy.

V ústřední kapli Olšanských hřbitovů vykonal smuteční obřady děkan Vyšehradské kapituly B. Černocký.¹⁴⁵ Rakev pak byla spuštěna do hrobu za zvuků Beethovenovy skladby Anděl lásky.¹⁴⁶

¹⁴³ J. Plojhar: Zelená pracovna, *Lidová demokracie*, roč. XXXVII, č. 269 z 13. 11. 1981, s. 3

¹⁴⁴ Pohřeb br. J. Plojhara, *Lidová demokracie*, roč. XXXVII, č. 267 z 11. 11. 1981, s. 1

¹⁴⁵ Přes úsilí představitelů tehdejší moci se jim nepodařilo dosáhnout toho, aby Plojhara pohřbíval český primas, kardinál Tomášek. Účinkem se zcela minuly prosby i hrozby ministra kultury Milana Klusáka a dalších komunistických prominentů. Kardinál zůstal neoblomný. (viz Hartmann, Jan a kol., *Kardinál Tomášek/ Svědectví o dobrém katechetovi, bojícím biskupovi a statečném kardinálovi*, Praha: Zvon, 1994, s. 88)

¹⁴⁶ Rozloučení s bratrem Josefem Plojharem/ Státního pohřbu v Praze se zúčastnila delegace ÚV Národní fronty ČSSR, Federálního shromáždění a vlády ČSSR, vedená A. Indrou * Projev T. Trávníčka, *Lidová demokracie*, roč. XXXVII, č. 270 z 14. 11. 1981, s. 1

ZÁVĚR

Práce věnovaná osobnosti Josefa Plojhara (2. 3. 1902 - 5. 11. 1981) byla napsána s využitím literatury a publikovaných archivních materiálů. Jako mimořádně přínosný zdroj pro podchycení vývoje Plojharova společenského a politického vystupování se ukázala jeho publikační činnost ve stranickém tisku. Zejména články v českobudějovickém regionálním periodiku Československé strany lidové „Nová doba“ dokumentují odlišnost stylu Plojharova vystupování před únorem 1948 a po něm. Mnohdy s odvahou psané příspěvky požadující svobodu a pluralitu, opakovaně odmítající princip třídního boje, ostře kontrastují s naprostou loajalitou k zločinnému komunistickému režimu, čišíci z jeho poúnorových projevů.

Práce se z časového hlediska neomezila jen na Plojharovo politické působení v průběhu února 1948 a v letech následujících, a tak přinesla komplexnější pohled na Plojharovu osobnost. Plojharův život zcela zásadně ovlivnily politické události, které prožíval. Tragédii druhé světové války prožil za branami koncentračních táborů v Mauthausenu a v Dachau. Aktivně se zapojil do obnovy politického života po osvobození Československa od nacistické okupace. Zatímco již v samém počátku etablování jedné diktatury v naší zemi jako její odpůrce trpěl v nacistických žalářích, při nástupu druhé neméně zločinné diktatury se stal jejím spoluvůrcem a vášnivým obhájcem. Své nesporné řečnické schopnosti využil k tomu, aby obhajoval režim, který se systematicky dopouštěl masových nezákonností, včetně politických vražd. Za druhé světové války byl politickým vězněm, v době komunistické hrůzovlády se naprosto jednoznačně postavil na stranu žalářníků a vrahů.

O Plojharově postoji ke komunistickému režimu v naší zemi velmi dobře vypovídají i jeho postoje během událostí šedesátých let, kdy se plně projevila nejprve nutnost ekonomických změn v nevykonném a zaostávajícím československém hospodářství a následně přišla vlna nadějí vkládaných v demokratizaci režimu. Plojhar byl odstraněn z čela strany, aby se v éře tzv. normalizace opět vrátil. Znovu se stejně jako po únoru 1948 podílel na jejím „očišťení“, tedy likvidaci kritiků její kolaborace s komunistickým režimem.

Muž, který přijal v roce 1925 kněžské svěcení, se svému poslání jednoznačně zpronevěřil. Aktivně se podílel na snahách komunistického režimu o co největší omezení vlivu katolické církve v Československu, ať již šlo o činnost snažící se vyvolat rozkol mezi církví v Československu a mezi papežem nebo o úsilí postavit proti sobě biskupy a řadové kněze. Katolickou církví byl za svou politickou činnost suspendován, od vládnoucího režimu byl odměněn čestným doktorátem teologie a celou kolekcí státních vyznamenání a medailí, nakonec i státním pohřbem se všemi poctami.

Práce nemohla odhalit vnitřní motivace Plojhara, jeho myšlenkové pochody, názory, které skrýval ve svých proslovech. O svém životě se totiž zmiňoval velmi málo a okrajově. Plody Plojharova života jsou však v práci bezesporu zachyceny.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

1) PERIODIKA

LIDOVÁ DEMOKRACIE

NOVÁ DOBA

RUDÉ PRÁVO

STŘEDNÍ EVROPA

2) LITERATURA

ANDRŠ, Josef, TULEŠKOV, Ogňan, *Pokrokové demokratické tradice ČSL*, Praha: Vyšehrad, 1988

BENEŠ, Josef, *Ač zemřeli ještě mluví: Medailonky českých katolických kněží*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1964

BLÁHA, František, *Medicina na scestí*, Praha: Orbis, 1946

BOLZANO, Bernard, *O pokroku a dobročinnosti*, Praha: Vyšehrad, 1951

Bránou naděje, Dopisy k smrti odsouzených hrdinů evropského odboje, Praha: Lidová demokracie, 1955

Buchenwald varuje, Dokumenty, vzpomínky, svědectví, Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964

CASAS, Bartolomé de las, *O zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*, Praha: Lidová demokracie, 1954

DANĚK, Břetislav, *Československá strana lidová, její krize a obroda*, Praha: Vyšehrad, 1990. ISBN 80-7021-076-1

EČER, Bohuslav, *Jak jsem je stíhal*, Praha: Naše vojsko, 1946

EČER, Bohuslav, *Norimberský soud*, Praha: Orbis, 1946

EČER, Bohuslav, *Poučení z Norimberského soudu pro Slované*, Brno: Zář, tiskové a vydavatelské podniky, 1947

FALTUS, Emanuel, *Almanach Dachau: kytice událostí a vzpomínek*, Praha: Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu, 1946

GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha: Themis, 1996. ISBN 80-85821-35-4

- HANUŠ, Jiří, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-029-2
- HARTMANN, Jan, SVOBODA, Bohumil, VAŠKO, Václav: *Kardinál Tomášek/ svědectví o dobrém katechetovi, bojácném biskupovi a statečném kardinálovi*, Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7021-492-9
- HARTMANN, Jan, SVOBODA, Bohumil, VAŠKO, Václav: *Kardinál Tomášek/ Generál bez vojska ... ?*, Vyšehrad: Praha, 2003
- HOFFMANN, Bedřich, *A kdo vás zabije... život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*, Přerov: Společenské podniky, 1946
- CHURÁŇ, Milan a kol., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století I, II*, Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-44-3, 80-85983-64-8
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945 - 1948*, Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25699-6
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1948 - 1953: Zakladatelské období komunistického režimu*, Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25700-3
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1953 - 1966: Společenská krize a kořeny reformy*, Praha: SPN, 1992. ISBN 80-04-25745-3
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1967-1969*, Praha: SPN, 1993. ISBN 80-04-26142-6
- KAPLAN, Karel, *Nekrvavá revoluce*, Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0145-8
- KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu v letech 1945 - 1948*, Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-193-0
- KAPLAN, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Brno: Doplněk, Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 1993. ISBN 80-85270-22-6 (Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky), ISBN 80-85765-27-6
- KOSATÍK, Pavel, *Osm žen z Hradu: manželky prezidentů*, Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0367-1
- KROUPA, Vladislav, *Koncentrační tábory třetí říše Dachau - Mauthausen*, Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1986
- LUDVÍK, František, *České katolické kněžstvo s národem a lidem v boji, utrpení a práci pro lepší zítřek*, Praha: Arcidiecézní pastorační středisko, 1946

- Na pozvání Masarykova ústavu*, Praha: Masarykův ústav AVČR, 2005, ISBN 80-86495-32-9
- MAREK, Pavel a kol., *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861 – 1998*, Olomouc: Gloria, 2000
- NOVÁK, Vladimír, *Po Moskvě Praha: Sborník dokumentů z 1. výročí konference představitelů národních mírových hnutí, konané po moskevském světovém kongresu mírových sil ve dnech 6.-9. prosince 1974 v Praze*, Praha: Vyšehrad, 1975
- PEHR, Michal, *Československá strana lidová 1945 - 1946*, Praha: ÚSD AV ČR, 2003
- PITHART, Petr, *Osmášedesátý*, Praha: Rozmluvy, 1990. ISBN 0-946352-43-7
- PLOJHAR, Josef, *Výmar – Buchenwald*, Praha: Vyšehrad, 1974
- PLOJHAR, Josef, *Vítězný únor 1948 a Čs. strana lidová*, Praha: Lidová demokracie, 1957
- PLOJHAR, Josef, *K břehům Tichého oceánu*, Praha: Lidová demokracie, 1957
- RENNER, Jan, *Československá strana lidová 1945 – 1948*, Brno: Prius, 1999
- Společná cesta - jeden cíl: Sborník projevů a článků J. Plojgara*, uspořádal František Touška, Praha: Lidová demokracie, 1963
- ŠOTOLA, Antonín, P. *Josef Plojhar Život do roku 1946*, Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav dějin křesťanského umění, vedoucí práce Petr Kubín, 2004
- VANČURA, Jiří, *Naděje a zklamání: Pražské jaro 1968*, Praha: Mladá fronta, 1990. ISBN 80-204-0179-2
- VAŠKO, Václav, *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I, II*, Praha: Zvon 1990
- ZÁMEČNÍK, Stanislav, *To bylo Dachau*, Praha a Litomyšl: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-536-7

Krátká anglická anotace - ŽIVOT JOSEFA PLOJHARA

Josef Plojhar (2. 3. 1902 - 5. 11. 1981) byl čelním představitelem Československé strany lidové. Po únoru 1948, kdy se v Československu k faktickému mocenskému monopolu prosadila Komunistická strana Československa, se aktivně podílel na spolupráci s režimem. Vstoupil do Gottwaldovy vlády, kde na dvacet let obsadil post ministra zdravotnictví. Z této funkce odstoupil až v roce 1968 pod celospolečenským tlakem, požadujícím demokratizaci režimu, označovaným jako Pražské jaro.

Přestože byl Josef Plojhar římskokatolickým knězem (za svou kolaboraci s komunisty ovšem suspendovaným) zasadil se jako dlouholetý předseda katolicky orientované Československé strany lidové o její loajální podporu komunistické straně.

Práce se věnuje i období druhé světové války, které Josef Plojhar prožil v nacistických koncentračních táborech, a období po osvobození Československa od německé okupace.

Klíčové pojmy:

Československá strana lidová
Politický katolicismus
Kněží v koncentračních táborech
Komunistický mocenský monopol v Československu
Komunistické potlačování církve v Československu

The Brief English Annotation - JOSEF PLOJHAR' S LIFE

Josef Plojhar (2 March 1902 – 5 November 1981) was the prominent representative of Czechoslovak People's Party.

After February 1948, when the Communist party of Czechoslovakia achieved a factual power privilege, Josef Plojhar actively co-operated with the communist regime.

He joined Gottwald's government where he filled the post of the Minister of Health for twenty years.

In 1968 Josef Plojhar resigned on this post under all-society pressure calling for democratization of the existing political system. This period of the Czech history is called „The Prague Spring“.

Even though Josef Plojhar was a Roman Catholic priest (he was suspended for his collaboration with communists), he as a long-time chairman of catholically oriented Czechoslovak People' Party, pressed for its loyal support of the Communist party.

This thesis is concerned with the period of the Second World War witch Josef Plojhar spent at Nazi concentration camps, and the period after the liberation of Czechoslovakia from German occupation.

Key expressions:

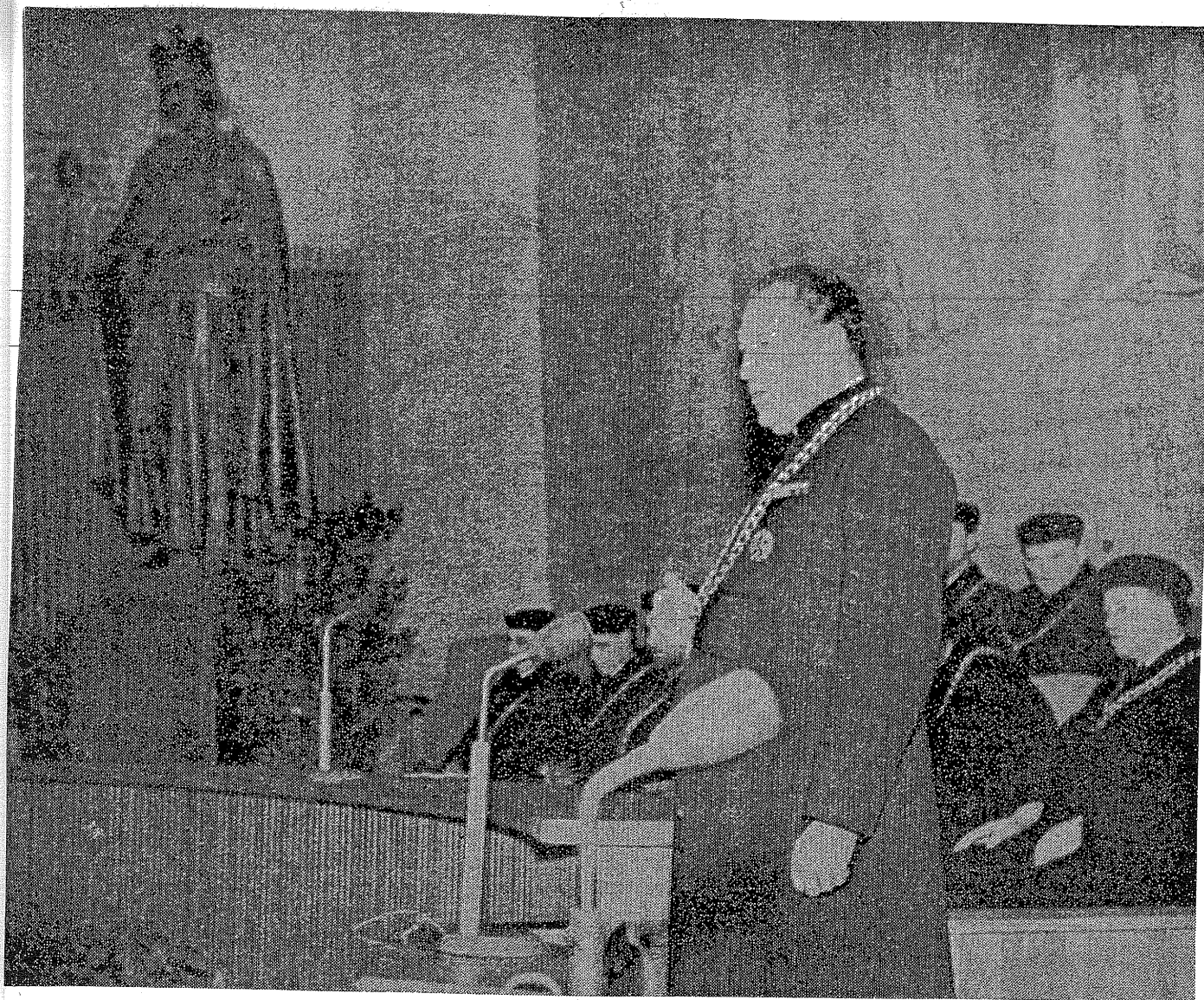
Czechoslovak People's Party
Political catholicism
Priests at contentration camps
Communistic power monopoly in Czechoslovakia
Communistic oppression of the Church in Czechoslovakia

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Společná fotografie ministrů Josefa Plojhara a Aloise Petra
- Příloha č. 2 Fotografie Josefa Plojhara u příležitosti udělení čestného doktorátu teologie
- Příloha č. 3 Fotografie Josefa Plojhara ve funkci předsedy 14. zasedání Světové zdravotnické organizace v Dili
- Příloha č. 4 Fotografie Josefa Plojhara před moskevskou rezidencí metropolitů krutického a kolomenského Nikolaje
- Příloha č. 5 Fotografie Josefa Plojhara před katedrálou v Pekingu (s představiteli mírového výboru čínského katolického duchovenstva)

Příloha č. 1 Společná fotografie ministrů ČSL Josefa Plojhara a Aloise Petra
(převzato z knihy: Plojhar, Josef, *Výmar – Buchenwald*, Praha: Vyšehrad, 1974)

Příloha č. 2 Fotografie Josefa Plojhara u příležitosti udělení čestného doktorátu teologie (převzato z knihy: Plojhar, Josef, *Výmar – Buchenwald*, Praha: Vyšehrad, 1974)

Příloha č. 3 Fotografie Josefa Plojgara ve funkci předsedy 14. zasedání Světové zdravotnické organizace v Dillí
(převzato z knihy: Plojhar, Josef, *Výmar – Buchenwald*, Praha: Vyšehrad, 1974)

Příloha č. 4 Fotografie Josefa Plojgara před moskevskou rezidencí metropolitů krutického a kolomenského Nikolaj
(převzato z knihy: Plojhar, Josef, *K břehům Tichého oceánu*, Praha: Lidová demokracie, 1957)

Příloha č. 5 Fotografie Josefa Plojgara před katedrálou v Pekingu (s představiteli mírového výboru čínského katolického duchovenstva)
(převzato z knihy: Plojhar, Josef, *K břehům Tichého oceánu*, Praha: Lidová demokracie, 1957)